

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

DUBBELT UTSATT, HÄLFTEN SÅ SYNLIG

En kvalitativ studie om socialarbetares upplevelser av våld i nära relationer för kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning

SQ4562 Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Kandidatnivå

HT19

Julia Lundström & Ann Ljunggren

Handledare: Jörgen Lundälv

Ord: 18.997

Abstract

Våld i nära relationer mot kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar är ett stort problem som idag inte uppmärksammas på samma sätt som mäns våld mot kvinnor i allmänhet. Forskningen bekräftar också att ämnet är studerat i en liten utsträckning och att kunskaperna är bristfälliga. Vårt syfte var därför att undersöka socialsekreterares upplevelser av målgruppens våldsutsatthet, tillgänglighet till stödinsatser och information samt hur de arbetar förebyggande. Vi har utfört en kvalitativ intervjustudie med fem socialsekreterare från funktionshinderenheten på olika socialkontor i västsverige. Empirin strukturerades utifrån en kvalitativ tematisk analys. För att bredda vår förståelse analyserades empirin utifrån en teoretisk referensram, vilken innehåller kommunikation, tillit och förtroende samt intersektionalitet. Vårt resultat pekar på att det samhällsliga stödet för dessa kvinnor är otillräckligt. Trots vetskapen om målgruppens utsatta position indikerar empirin att kvinnorna inte tas på allvar och negligeras. Resultaten visar på att det professionella bemötandet är avgörande och lägger grunden för samarbete. Informationen är inte tillgänglig och den anpassas inte utefter klienters nivå eller behov. Resultaten visar även på att det förebyggande arbetet på samhällsnivå är undermåligt. Vår viktigaste slutsats är att konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning inte efterlevs. Socialsekreterare framhåller att upprätthållande av goda relationer mellan myndigheter och klienter har stor betydelse, dels för att arbetet med identifiering och hjälp vid våldsutsatthet ska förbättras samt för att det förebyggande arbetet mot våld ska utvecklas. Vi anser att framtida forskning bör koncentreras på hur tillgängliga kvinnojourer är för målgruppen samt att fokus måste riktas mer till att sammanfoga målgruppen med våld i nära relationer.

Nyckelord: våld i nära relationer, dubbel utsatthet, intellektuell funktionsnedsättning, tillgänglighet, förebyggande arbete

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Problemformulering.....	6
1.2 Syfte.....	7
1.3 Frågeställningar.....	7
1.4 Avgränsningar.....	8
1.5 Studiens relevans för socialt arbete.....	8
1.6 Arbetsfördelning.....	9
2. Ordförklaringar	9
2.1 Funktionshinder respektive funktionsnedsättning.....	9
2.2 Våld.....	10
2.3 Dubbel utsatthet	10
2.4 Tillgänglighet.....	11
2.5 Förebyggande arbete.....	11
3. Bakgrund	11
3.1 Våld mot kvinnor med funktionshinder.....	11
3.2 Dubbel utsatthet.....	12
3.3 Bemötande.....	13
3.4 Tillgänglighet.....	14
3.5 Förebyggande arbete.....	14
4. Tidigare forskning	15
4.1 Våld i nära relationer.....	15
4.2 Tillgänglighet till stöd.....	17
5. Teoretisk referensram	18
5.1 Kommunikation.....	18
5.1.1 Professionell kommunikation.....	19
5.2 Tillit, förtroende och relationens betydelse.....	20
5.3 Intersektionalitet.....	21
6. Metod	22
6.1 Metodval.....	23

6.2	Förförståelse.....	24
6.3	Informationssökning.....	24
6.4	Urvalsprocess.....	26
6.5	Presentation av intervjupersoner.....	27
6.6	Insamling av empiri	28
6.7	Analysmetod.....	28
6.8	Analyssteg.....	28
6.9	Induktion.....	29
6.10	Validitet och reliabilitet.....	29
6.11	Etiska ställningstaganden.....	30
6.12	Metodologisk reflektion.....	32
7.	Empiri och analys.....	32
7.1	Det mångsidiga våldet.....	33
7.1.1	Våldets höga närvaro.....	36
7.1.2	Att förebygga våld.....	37
7.2	Bemötande är avgörande för alla möten.....	41
7.2.1	Relationens betydelse.....	43
7.3	Alla ska ha tillgång till hjälp.....	46
7.3.1	För förståelse krävs kunskap.....	48
7.4	Slutsatser.....	51
8.	Diskussion.....	52
8.1	Framtida forskning	56
8.2	Vetenskapsteoretisk reflektion.....	56
8.3	Slutord.....	57
	Referenser.....	58
	Bilagor.....	63
	Bilaga 1 - Informationsbrev.....	63
	Bilaga 2 - Samtyckesblankett.....	65
	Bilaga 3 - Intervjuguide.....	66

Förkortningar

BRÅ	Brottsförebyggande rådet
BVC	Barnavårdscentral
FN	Förenta nationerna
LSS	Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade
MVC	Mödravårdscentral
NCK	Nationellt centrum för kvinnofrid
PTSD	Posttraumatiskt stressyndrom
PUL	Personuppgiftslagen
SFS	Svensk författningssamling
SOL	Socialtjänstlagen
VIP	Viktig intressant person

1. Inledning

Trots att den moderna kvinnan idag har en betydligt större makt än dåtidens kvinnor är våldet mot dem fortfarande ett utbrett problem i vårt samhälle. Personer som dock inte funnits med i bilden när man talar om våld i nära relationer är kvinnor med olika eller flera funktionsnedsättningar. Forskning i ämnet har hittills kunnat påvisa att risken för att dessa kvinnor ska utsättas för våld i en nära relation inte endast är större än för kvinnor och män utan funktionshinder utan även är större än hos män med funktionshinder. Det kan även vara svårare att upptäcka att en kvinna med funktionshinder är våldsutsatt vilket utmynnar i ett mörkertal som inte uppmärksammas alls. Våldet som dessa kvinnor utsätts för är ofta dolt, sker upprepat och innehåller olika former av fysiskt våld. Det finns även ytterligare en form av våld som kvinnor med funktionshinder kan utsättas för i större grad än kvinnor utan funktionshinder - försummelse. Det kan se ut på många olika sätt men handlar oftast om att inte få sina grundläggande behov tillgodosedda. Oavsett karaktär på försummelsen så är det kränkande och medför stort lidande hos den utsatta (Cresso et al. 2012:11). Både inom professionen och inom forskningen talar man om att dessa kvinnor lever i dubbel utsatthet. Med dubbel utsatthet menar vi dels utsattheten i att vara kvinna samt utsattheten att ha en intellektuell funktionsnedsättning.

För att en kvinna med intellektuell funktionsnedsättning ska ha en chans att lämna en våldsamt relation försvåras situationen av att den närstående eventuellt är den enda som kvinnan känner eller att hon befinner sig i beroendeställning till personen för att hennes vardag ska kunna fungera. Dessa omständigheter resulterar i en än mer komplex situation för att kvinnan skall våga avslöja sin livssituation för en utomstående som vårdpersonal eller omsorgspersonal (Socialstyrelsen 2011:31). Det krävs att bemötandet kvinnan får via myndigheter är av den art att hon kan berätta om våldet hon utsätts för. Om hon inte blir lyssnad till eller om ingen är lyhörd på hennes signaler finns en risk att hon aldrig vågar ta steget (NCK, 2010:24).

Trots att vi idag vet om denna utsatthet så är befintliga åtgärder och stöd otillräckliga.

År 2008 ratificerade Sverige FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (Regeringskansliet 2008:15-18, 36-38). Konventionens 22 innehållande regler om rättigheter, möjligheter och ansvar på olika samhällsområden uttrycker även

uppslag på hur länder kan underlätta det för målgruppen och forma ett tillgängligt samhälle. FN:s medlemsstater påpekar ännu hur kvinnor och flickor med funktionsnedsättningar utsätts för diskriminering. Gällande våld anses kvinnor med funktionsnedsättningar som en särskilt utsatt grupp (ibid.).

Sverige är också sedan år 1980 ansluten till FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor. Den betonar staters skyldigheter att garantera att både män och kvinnor ska ha samma rätt till ekonomiska, sociala, kulturella, medborgerliga och politiska rättigheter (Regeringskansliet 2008). I en rapport av Socialstyrelsen (2011:13) tillägger man att den ökade risken för dessa kvinnor och flickor gäller både i och utanför hemmet och gäller våld, övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel samt utnyttjande. Genom att ta till lämpliga åtgärder för att revidera eller avskaffa lagar som diskriminerar kvinnor inom alla områden kan staterna uppnå målet för konventionen. Staterna har en plikt att våld mot personer med funktionsnedsättning identifieras, utreds och även lagförs. Vi som författare till denna uppsats blir konfunderade över om man kan påstå sig stå för dessa värderingar på grund av ratificering av en konvention, men där verkligheten visar på ett samhälle där myndigheter inte uppfyller kraven för identifiering av våld hos målgruppen. Således, om myndigheter inte uppnår detta mål, då visar det även på att direktarbetet med kvinnorna är bristfälligt. Detta sociala problem har därför blivit upprinnelsen till vår studie.

1.1 Problemformulering

Enligt SoL 5 kap. § 11 skall kommunen stötta kvinnor som är våldsutsatta. Socialnämnden skall särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Kommunen skall också enl. SoL § 7 vara förtrogen med levnadsförhållanden för människor med funktionsnedsättning (SFS 2001:453).

Efter ett sonderande möte med paraplyorganisationen Funktionsrätt Göteborg fick vi en tydlig bild av att våld i nära relationer bland personer med funktionsnedsättning är ett stort och komplext problem (muntlig källa, 9 oktober 2019). Dels ligger svårigheten i att våldet är svårt att identifiera hos målgruppen kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning samt svårigheten att applicera kunskaper inom praktisk verksamhet såsom socialtjänst. Vi fick

bekräftat att samhällets och socialtjänstens okunskap om hur man ska ta sig an problematiken medför en tystnadskultur. Befintlig kunskap över hur myndigheter ska bemöta målgruppen är inte tillämplig i det praktiska arbetet att identifiera våld samt hjälpa dem ur våldet. Ur ett vidare perspektiv skulle det kunna tolkas som att man låter våldet pågå trots vetskapen om den stora utsatthet dessa kvinnor lever under. Problematiken kantas således av flera svårigheter såsom tillgängligheten till stödinsatser samt hur förebyggande arbete skall bedrivas. Målgruppen är även problematisk då funktionsnedsättningarna kan utgöra hinder för personens förståelse av sina rättigheter. En del av problematiken för målgruppen är därmed hur man förmedlar stöd och rättigheter för målgruppen på ett tillgängligt sätt. Ytterligare problematiskt är att personer med funktionshinder ofta beskrivs som en homogen grupp med liknande behov, trots sina olika variationer och grad av funktionshinder samt att våldet skiljer sig beroende på kön och typ av funktionshinder (Cresso et al. 2012:29). Problematiken berör även att våldet som utförs mot personer med funktionshinder kan vara svårupptäckt eftersom våldets former är mer dolda samt att kvinnans egen förståelse för att hon är utsatt inte alltid finns där. Gång på gång kan forskningen bevisa att kvinnor med funktionshinder är extra sårbara för våld (Hague et al. 2011:766).

1.2 Syfte

Utifrån vår problemformulering är vi intresserade av att undersöka våld i nära relationer mot dubbelt utsatta kvinnor. Vi vill dels undersöka socialarbetares upplevelser med fokus på socialtjänstens stöd gällande våld i nära relation mot målgruppen, där stöd innebär hjälpinsatser samt tillgänglighet till information om dessa. Därutöver önskar vi undersöka om och hur socialarbetare arbetar förebyggande i denna målgrupp. Förebyggande arbete är aldrig fullbordat och kräver långsiktighet. Vi vill både studera socialarbetares upplevelser av direktarbete med människor samt förebyggande arbete på samhällsnivå. Vi har en ambition att med hjälp av vår studie inspirera socialsekreterare att tillgängliggöra stöd för vår målgrupp. Utifrån vårt preciserade syfte har tre frågeställningar tagits fram.

1.3 Frågeställningar

- Vilka är socialarbetares upplevelser av hur det samhälleliga stödet ser ut för våldsutsatta intellektuellt funktionsnedsatta kvinnor?

- Hur arbetar socialarbetare aktivt i sitt direktarbete med att stärka tillgänglighet och kommunikation av stödinsatser till kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar?
- Vilka styrkor respektive begränsningar upplever socialarbetare att det samhälleliga förebyggande arbetet idag har för målgruppen kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar?

1.4 Avgränsningar

Vi har valt att fokusera på kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar, dvs. dubbelt utsatta kvinnor som lever med våld i nära relationer. Med nära relation syftar vi på en släkting, personlig assistent, partner eller tidigare partner. Våld i nära relationer drabbar både män som kvinnor, barn och personer med annan etnicitet än svensk. Vårt fokus riktar sig endast på kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar med motiveringen av den särskilda utsattheten de lever under samt den begränsade tid denna studie har. Därmed studerar vi varken ett anhörig- eller barnperspektiv. Att inkludera ytterligare målgrupper skulle för vår del bli övermäktigt. Det samhälleliga stödet har vi begränsat till de hjälpinsatser som socialtjänsten erbjuder kvinnor som utsatts för våld. Att avgränsa intervjupersonerna till socialsekreterare inom funktionshinderområdet var ett självklart val eftersom de har direkt kontakt med målgruppen och därmed kan tillföra viktig information till vår studie.

1.5 Studiens relevans för socialt arbete

Att studera våld i nära relationer mot kvinnor med funktionsnedsättning anser vi vara ett högst aktuellt ämne då forskningen har flertalet luckor för att förklara varför det ökar samt hur man inom socialt arbete och samhället i stort ska arbeta förebyggande. Kvinnornas chans att ta sig ur våld ligger på så vis dels i händerna på myndigheter och speciellt i händerna på socialtjänsten, då de har ett ansvar för att människor som far illa får det stöd som krävs samt att tillgängligheten till stödet är lika för alla som är utsatta för våld. Enligt en avhandling (Ballan & Freyer 2017:1) kan forskningen gång på gång konstatera att kvinnor med funktionshinder har högre risk att utsättas för våld i nära relationer än både män och kvinnor utan funktionshinder samt män med funktionshinder. Enligt Brottsförebyggande rådet

(2007:26 s. 6) innebär det vardagliga beroendet av andra en ökad risk för att en funktionshindrad kvinna skall utsättas för upprepat våld än vad det gör för kvinnor utan funktionshinder. Detta tyder på att kvinnor med funktionshinder lever under mer ojämlika förhållanden. Problematiken och ämnet är ytterst relevant för socialt arbete då man med ökad kunskap inom området kan förändra kvinnornas livssituation avsevärt. Myndigheten för delaktighet (2017:29 s. 6) riktar sin rapport till regeringen och påpekar att man till Länsstyrelsen bör ge i uppdrag att tillgängliggöra information till våldsutsatta personer med funktionshinder. Informationen bör breddas och utformas på teckenspråk och lättare svenska, på talkassett eller med hjälp av bilder för att fler ska kunna ta del av den. De anser även att Brottsförebyggande rådet bör lägga till funktionsnedsättning som en bakgrundsvariabel i den årliga nationella trygghetsundersökningen (ibid.).

Det är i samverkan med Funktionsrätt Göteborg som vi fått inspiration till vår studie om vad som fattas och vad som bör ses över.

1.6 Arbetsfördelning

Vi sammanställde hälften var av materialet till avsnittet tidigare forskning. Samtliga av uppsatsen avsnitt har vi delat upp sinsemellan vilket gjort att arbetsfördelningen har varit jämn, dock har vi varit lika pålästa på allt material. Enstaka avsnitt i uppsatsen har av naturliga skäl blivit längre och det kan ha skapat en skillnad i ordantal oss emellan. De avsnitt som varit väldigt omfattande har vi författat tillsammans. Vid varje tillfälle där vi producerat text har vi suttit gemensamt, det vill säga att ingen av oss har arbetat enskilt hemifrån, vilket har lett till ett gott samarbete. Vår målsättning har varit att dela lika på arbetsfördelningen eftersom vi båda strävat efter att vara jämbördigt insatta och för att texten skulle bli enhetlig.

2. Ordförklaringar

2.1. Funktionshinder respektive funktionsnedsättning

För att få grepp om studiens innehåll är det av vikt att klargöra skillnader mellan begreppen funktionshinder och funktionsnedsättning vilket vi gör enligt Socialstyrelsens termbank.

Enligt Socialstyrelsen (2019) innebär ett funktionshinder det hinder som funktionsnedsättningen skapar för en person gentemot sin omgivning. Därmed är funktionshinder inte något en person har utan det är miljön som utgör själva hindret för att en person skall kunna fungera. En funktionsnedsättning (ibid.) kan vara begränsningar både av fysisk, psykisk eller intellektuell karaktär och kan uppstå som en följd av sjukdom, medfödd eller förvärvad hjärnskada eller på grund av annat tillstånd. Funktionsnedsättningen kan vara permanent eller övergående. En person kan också ha flera funktionsnedsättningar parallellt. En intellektuell funktionsnedsättning innebär ett tillstånd med fördröjd eller defekt utveckling av ens begåvning, där färdigheter som kognition, motorik, språk och social kompetens är nedsatta. En utvecklingsstörning kan förekomma både med eller utan fysiska eller psykiska tillstånd (ibid.). Det är utifrån dessa definitioner som vi använder oss av begreppen genom studien.

2.2 Våld

Enligt Per Isdal (2017:34-36) är våld en mångsidig handling som skadar, skrämmer, smärtar eller kränker någon, får någon att göra saker mot sin vilja eller avstå från att göra något den vill. Våld utförs utifrån ett mål, nämligen att påverka personen som utsätts. Våld är därmed ett verktyg för att nå och behålla makt. Våld delas även in i undergrupper; fysiskt, sexuellt, materiellt, psykiskt och latent (ibid.).

Kvinnor med funktionsnedsättning utsätts för alla de ovan nämnda former av våld men en form som utmärker sig för målgruppen är försummelse. Komplexiteten med försummelse är att det är svårt att anmäla men kan utgöra ett direkt hot mot kvinnans liv (Cresso et al. 2012).

2.3 Dubbel utsatthet

Det finns olika förhållanden hos en person som kan innebära en särskild utsatthet. Ett tydligt exempel är det faktum att man som kvinna löper större risk att utsättas för våld än en man gör, vilket leder till en sorts utsatthet (Kristensen 2010:6). Avviker man på något sätt från det som betraktas som normen kan även det leda till en utsatthet. Att vara *dubbelt utsatt* innebär på så vis att man på grund av flera olika personliga egenskaper är särskilt utsatt, man korsar två eller flera av omständigheter som ovan nämnts med varandra. Det kan vara att man är en

äldre person som har ett missbruk eller som målgruppen för den här studien; kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning (kvinnojour-ada.nu 2019).

2.4 Tillgänglighet

Enligt Nationalencyklopedin (2019) är tillgänglighet dels den fysiska framkomligheten men också huruvida information står till någons förfogande. Vi använder begreppet genom att visa på hur information och stödinsatser tillgängliggörs för målgruppen.

2.5 Förebyggande arbete

Förebyggande arbete innebär att i förväg utföra åtgärder för att förhindra skadliga processer (Nationalencyklopedin 2019). Vi nyttjar begreppet genom att se till hur socialkontor arbetar aktivt med att förhindra våld i nära relationer.

3. Bakgrund

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, är en rättighetslag och innebär att den enskilde ska få hjälp i sin livsföring om ens behov inte tillgodoses på annat sätt (SFS 1993:387). Lagen kom till år 1994 och kommer ur ett gediget arbete för att personer med funktionsnedsättningar ska ha samma fri- och rättigheter som alla andra (HIL.se 2019).

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ratificerades år 2008 och arbetet med implementering av åtgärder såsom tillgänglighet och delaktighet har sedan dess följts upp i flertalet rapporter genom åren. I rapporterna framkommer det att det på olika samhällsarenor förekommit både förbättringar samt svårigheter att uppfylla de krav som konventionen innebär. Bland annat har man identifierat en högre anmälningsgrad gällande funktionsnedsättning sedan man år 2015 införde ett förbud mot diskriminering för bristande tillgänglighet (Socialdepartementet, 2019).

3.1 Våld mot kvinnor med funktionshinder

Brottsförebyggande rådets rapport om våld mot personer med funktionshinder är idag tolv år gammal men är fortfarande aktuell och viktig för att förstå och synliggöra våldet mot målgruppen. Utmärkande för det våld som pågår mot personer med funktionshinder i Sverige

är osynlighet, sårbarhet och beroende (Nilsson & Westlund, 2007:26,6-7). Osynlighet drabbar dem med ett tunt nätverk där kvinnan eventuellt endast möter vårdpersonal, har svårigheter att kommunicera eller att bli förstådd. Det våld som kvinnan utsätts för behandlas inte som våld vilket även det pekar på osynlighet. Osynligheten blir i ett vidare perspektiv ett funktionshinder. Sårbarheten (ibid.) avgörs i viss mån utifrån graden av funktionshinder. Personer som utmärker sig är de som fysiskt inte kan skydda sig mot våld och också de som saknar kunskap eller möjligheter att uttrycka sina rättigheter eller att de upplevt våld. Sårbarhet är även beroende av ålder, kön eller otillräckliga sätt att tillgodogöra sig information, vård eller hjälp. BRÅ beskriver (ibid.) att personer med både funktionshinder samt funktionsnedsättningar ofta lever i ett beroende som innebär att de är bundna till närståendes hjälp. Kvinnor med funktionsnedsättning som lever i beroende till andra är risken högre för att utsättas för upprepat våld än för kvinnor utan funktionsnedsättning.

3.2 Dubbel utsatthet

Kvinnor som utsätts för våld samtidigt som de har en funktionsnedsättning är särskilt utsatta i samhället. Den särskilda utsattheten beror i första hand på att de är kvinnor men förstärks av att de har en funktionsnedsättning.

Kvinnor med en eller flera funktionsnedsättning(ar) är i högre grad våldsutsatta av någon i dess närhet där familj, vänner, grannar eller andra personer i hennes nätverk inkluderas jämfört med kvinnor utan funktionsnedsättning (Kristensen 2010:1).

Maria Montefusco (2016:21) beskriver att risken att utsättas för våld om man är kvinna med funktionshinder ligger över genomsnittsgränsen. Mest förekommande är det för dem som befinner sig i ett parförhållande. Mönstret för våld ser liknande ut mellan kvinnor med och utan funktionshinder med skillnaden att den funktionshindrade har ett beroendeförhållande på grund av sitt funktionshinder. När det gäller våld inom en parrelation löper målgruppen större risk att utsättas för olika typer av våld. Exempelvis löper de i större utsträckning än andra kvinnor ökad risk att utsättas för fysiskt våld både före och efter graviditet samt återupprepat sexuellt våld. Särskilt utsatta för sexuellt utnyttjande är de kvinnor med psykisk eller intellektuell funktionsnedsättning jämfört med kvinnor med andra typer av funktionsnedsättningar. Vissa studier visar även att kvinnor med

funktionsnedsättningar förhindras sexuella relationer och tvingas genomgå aborter och sterilisering utan att få tillräcklig information om konsekvenserna med dessa ingrepp (ibid.).

3.3 Bemötande

För att en socialsekreterare ska kunna komma fram till att en klient utsätts för våld av en närstående krävs en kommunikation som är tillåtande, öppen samt bygger på kunskaper om målgruppen. Det måste finnas ett accepterande klimat och kunskaper för att klienten skall känna förtroende. Detta bottenar i ett gott bemötande. När socialtjänsten möter kvinnor med funktionshinder och specifikt intellektuella funktionsnedsättningar är bemötandet av särskilt stor vikt. Enligt Karin Torgny måste man möta hela kvinnan och ha kunskap om de särskilda omständigheter som kvinnor med funktionsnedsättningar lever under (Bräcke Diakoni, 2007).

Det professionella bemötandet genomsyras enligt Barbro Lewin (2011:22-25) av kompetens och kunskap. Det innebär att det arbete som sker är för klientens skull och styrs utefter klientens behov. Bemötandet i denna konstellation formar en maktrelation då det offentliga möter den enskilde. Lewin menar vidare att bemötande i omsorg äger rum i en ojämlik relation mellan den som ger stöd och den som tar emot. Därför är det av stor vikt att socialsekreteraren förstår sitt ansvar utifrån sin position (ibid.).

Enligt Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK, 2010:23) har undersökningar bekräftat att dåligt bemötande hindrar kvinnor från att berätta om att de erfarit våld. Dåligt bemötande skulle kunna vara att omsorgspersonal inte bekräftar kvinnans berättelse, inte är lyhörd eller inte värderar risken som medkommer då kvinnan berättar (ibid.). Genom dessa erfarenheter får man en förståelse för att bemötandet kan vara avgörande för att dels upptäcka våldsutsatthet men även för att tillgängliggöra insatser för klienten. Tillgänglighet handlar inte bara om existerande insatser utan även insatser som passar olika behov.

I bemötandet är det som vi tidigare nämnt viktigt att inte se funktionsnedsatta kvinnor som en homogen grupp. Personer som har samma funktionsnedsättning kan ha helt skilda sätt att förhålla sig till nedsättningen och därmed är inte ett och samma bemötande alltid rätt, utan behöver anpassas till personen framför en. Den generella kunskapen om våld i nära relationer och våld mot kvinnor är bred, men varje enskild persons erfarenhet och upplevelse av våld är unik och även detta bör beaktas i bemötandet gentemot varje individ (Cresso et. al. 2012).

3.4 Tillgänglighet

Att information är tillgänglig betyder att den går att ta del av på åtskilliga sätt. Tillgänglighet handlar dels om fysisk tillgänglighet i form av besöksmöjligheter (fysisk framkomlighet) men också praktisk handlingsberedskap och kunskap hos mottagande myndighet. Tillgänglighet skulle exempelvis kunna vara att information om stöd finns på flera olika språk, inklusive teckenspråk och punktskrift. Även format på informationen bör varieras för att så många som möjligt ska kunna ta del av den. Bildstöd, lättlästa texter med större textstil och ljudfiler är föredömligt för att informationen ska vara nåbar (Cresso et. al 2012:26). Om informationen även går att nå via en hemsida bör hemsidan vara tydligt strukturerad i form av rubriker och bilder så att personer som läser med talsyntes kan navigera sig fram till rätt rubrik (ibid.).

Begreppet tillgänglighet går även att applicera på samhället och omvärlden. En bristande tillgänglighet i exempelvis butiker eller andra offentliga miljöer får negativa effekter på personens möjlighet att vara en samhällsmedborgare; att vara konsument blir nästintill omöjligt om man inte kan ta sig in i en butik och handla deras varor (Lindqvist 2017:91). Alla människor har rätt att vara fullgoda samhällsmedborgare men den rättigheten kan inskränkas om det saknas möjligheter för alla. Oavsett funktion har man även rätt till en aktiv fritid och den rätten kan inskränkas om exempelvis idrottsanläggningar inte kan besökas på grund av bristande tillgänglighet (ibid.)

Sedan 1 januari 2015 är bristande tillgänglighet en form av diskriminering i diskrimineringslagen (DO 2019). När en person med funktionshinder inte kan tillägna sig information eller få tillgång till exempelvis socialtjänstens insatser är det grunder för diskriminering. Det finns därför en målsättning om att förbudet om bristande tillgänglighet ska öka tillgängligheten i samhället oavsett funktionshinder. Diskrimineringen för personer med funktionshinder kan även visa sig i form av stereotypa föreställningar eller diskriminerande rutiner (ibid.).

3.5 Förebyggande arbete

För att ett förebyggande arbete ska bli framgångsrikt inom en verksamhet krävs ett system som kan garantera att samma metoder och regler används av alla på samma nivå (Montefusco, 2016:50-51). Det krävs även verktyg för systematiskt informationsinhämtande om olika riskgrupper för att kunna forma preventiva arbetsmetoder. Professionella som möter

kvinnor utsatta för våld måste vara förberedda på olika nivåer av funktionsförmåga hos kvinnorna. Professionen ska ha kompetens och kunskaper om vad olika funktionshinder innebär och hur de påverkar den ökade risken för våld. Den professionella måste även veta var den ska göra av kvinnans berättelse när hon förmedlar att hon utsatts för våld (ibid.).

För exempel på hur det förebyggande arbetet kan bedrivas har institutet för välfärd och hälsa i Finland kommit med rekommendationer om systematisk kartläggning av våld i nära relationer. Där ser man att kartläggning och undersökning bör ske inom alla vård- och omsorgsformer som ett sätt att få en helhetsbild av klientens livssituation (ibid.).

Under föregående år publicerade Feltner (Feltner et. al, 2018) en rapport gällande screening i form av rutinfrågor hos cirka 15.000 personer för att upptäcka våld i nära relationer. I den klargörs det att metoden inte hade några fördelar för upptäckten av våld i nära relationer. När man jämförde gruppen som screenades med den kontrollgrupp som inte screenades såg man ingen skillnad i minskning av våld. I mätningen av livskvalitet kunde man påvisa att dessa två grupper hade hamnade på samma värde och därmed hade screeningen ingen förbättrande effekt för exempelvis PTSD-problematiken hos deltagarna.

4. Tidigare forskning

Forskningen idag om våld i nära relationer är överlag väldigt utbredd och uppdateras ständigt. Likaså gör forskningen om funktionsnedsättningar av olika slag. Forskning som länkar samman dessa två ämnen är dessvärre bristfällig. På senare tid har dock allt fler inom forskarvärlden gjort försök att kartlägga marginaliseringen av våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning samt uppmärksamma hur barriären målgruppen upplever hejdar dem från att få hjälp (Hague et al. 2011:757-758). Det är en viktig början för expansion av kunskapsnivån inom detta område och en förutsättning för att föra utvecklingen framåt.

4.1 Våld i nära relationer

Freyer (2018) beskriver i sin studie hur det än idag finns en ganska begränsad kunskap om just erfarenheterna hos kvinnor med funktionshinder som lämnat en relation där våld förekommit. Freyer menar på att vägen ur våldsamma relationer bottnar i en process av

egenmakt. Studien består av en kvalitativ forskningsdesign och bygger på 25 semistrukturerade intervjuer, genomförda mellan åren 2013-2015 i USA.

I avhandlingen presenteras feministiska teorier gällande våld i nära relationer, vilka betraktar våldet som en slags taktik för att bibehålla manlig auktoritet i ett patriarkalt samhälle. Man har lyft fram en feministisk framtoning för att förklara våld i nära relationer.

Freyer (ibid.) presenterar en annan gren inom området som rör perspektivet om våld inom familjen som menar på att våld inte beror på genusrelationer, utan i stället betraktar det som en typ av våld som uttrycks som en konsekvens av konflikter inom familjen. Detta påverkar i sin tur både män och kvinnor. Dessa två ramverk har utvecklats till en stor debatt över vad som är den mest riktiga förklaringen till våld i nära relationer.

I ett avsnitt tar författaren upp att våld i nära relationer internationellt mest tagits upp av vita privilegierade feminister och att det således saknas aspekter (ibid.). Freyer menar att aspekterna skulle kunna inkluderas utifrån ett intersektionellt perspektiv. Avhandlingen poängterar att det saknas forskning som teoretiskt kan förklara varför våld i nära relationer ökar mot kvinnor med funktionshinder samt att existerande teorier på ämnet varken har en bredd eller ett djup (ibid.).

Studiens syfte är på så sätt att utveckla ett teoretiskt ramverk för att förstå ämnet.

Den teori som utmärkt sig är funktionshinderteorin där den sociala modellen på funktionshinder diskuterats. Kortfattat tolkar den sociala modellen funktionshinder som en social konstruktion där personer har ett funktionshinder på grund av sociala och politiska barriärer. Dessa barriärer hindrar dem från en total delaktighet i samhället. För kvinnor med funktionshinder innebär perspektivet ur den sociala modellen flertalet risker. Dels riskerar de att bli utsatta för våld på grund av miljömässiga och sociala faktorer samt att de inte inkluderas i diskussionen om våld i nära relationer bland kvinnor.

Avhandlingen tar vidare upp olika teorier och förklaringsmodeller för hur våld i nära relationer bland funktionshindrade kvinnor kan förstås (ibid.). Begränsningarna med avhandlingen är att den beskriver en amerikansk kontext och således inte en svensk som vi är ute efter.

I en brittisk studie av forskarna Thiara, Hague & Mullender (2011) så framträder ett behov hos våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättningar samt samhällets möjligheter att tillgodose dessa behov. I detta inkluderas huruvida det stöd som finns är tillgängligt för

målgruppen. Materialet har samlats in i form av kvalitativa intervjuer med och fokusgrupper med totalt 30 kvinnor under tre års tid, 2005-2008. Det är visserligen över tio år sedan men dess innehåll är trots det mycket gynnsamt för vår studie. Studien är skiljaktig från den svenska kontext vi vill undersöka. Den sammanlänkar dock våra olika teman på ett gediget sätt. De använder sig av en intersektionell analys i artikeln för att förstå den komplexa och dubbla utsattheten som de här kvinnorna lever utefter. Det faktum att de både skriver om vår målgrupp samt om hur tillgängligt det stöd som de är berättigade till är, gör att artikeln är ytterst relevant för vår studie. Den intersektionella analysen är också något som intresserar oss i vårt närmande av målgruppen och hjälper oss att förstå dess utsatthet.

4.2 Tillgänglighet till stöd

I en artikel av Michelle S Ballan och Molly Freyer (2017) har de studerat hur offentlig omsorg ger stöd åt kvinnor med funktionshinder som lämnat en kärleksrelation vilken innehållit våld. Data för studien bygger på klientjournaler inhämtade under en åtta-årig period. Författarna riktar sig också åt omsorgspersonal med olika rekommendationer. Först beskriver de hur våld i en nära relation ofta ser ut bland målgruppen. Kvinnor med funktionshinder har ofta en större risk att utsättas för fysiskt våld eller försummelse där nödvändig omvårdnad uteblir. Forskning har kunnat påvisa att psykiska funktionshinder både är en risk för våld i nära relation samt en konsekvens. Författarna (ibid.) menar på att kvinnor med funktionshinder möter svårigheter i tillgång till stödinsatser från exempelvis polis på grund av isolering, rädsla för hämnd av gärningspersonen och en generell risk för brist på tillgänglig service. Om dessa kvinnor skulle söka stöd hade de upptäckt hur oförberedda dessa stödorganisationer och personal förhåller sig till att möta de behov kvinnorna har. Den både fysiska samt attitydmässiga missanpassning blir som ett hinder för att kvinnorna ska kunna lämna sina relationer (ibid.).

I studien (ibid.) såg forskarna även att tillgång till hjälp inom vården skiljde sig mellan typ av funktionshinder, där kvinnor med utvecklingsstörning hade högst andel av dem som sökte hjälp efter att ha blivit utsatta. Slutligen presenterar författarna rekommendationer för förbättrad upptäckt av våld i nära relationer hos dessa kvinnor. Framst handlar dessa om förbättringar inom vård och omsorg där fokus bör riktas på hur man identifierar våld i nära relation hos kvinnor med funktionshinder samt vikten av kunskap om vilka samhällsresurser

som finns tillgängliga som kan uppfylla kvinnornas behov. Det finns också en stereotyp uppfattning om att dessa kvinnor är asexuella, oönskade som partner eller är barnlösa. Denna uppfattning kan försvåra upptäckten av att kvinnorna är utsatta (ibid.). En begränsning med artikeln är att den i större mån riktar sig till vårdenheter och i mindre grad diskuterar förbättringar hos gruppen socialarbetare.

Bristen på forskning om våldsutsatta funktionsnedsatta kvinnor menar Thiara, Hague & Mullender (2011:761) är undermåligt då man trots allt vet att kvinnor överlag - och särskilt de med funktionsnedsättning - är väldigt sårbara i förhållande till risk för våld i nära relationer. Det finns således en stor risk att de kvinnor som redan är kraftigt marginaliserade och söker hjälp efter att ha blivit utsatta för våld inte får adekvat hjälp och stöd hos de sektorer de efterlyser hjälp från (Hague et al. 2011:765). Utan stöd blir de helt utelämnade utan det skydd som en våldsutsatt person behöver.

Utifrån dessa studier kan vi fastslå att det ännu fattas kunskap om våld i nära relationer mot kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar. De kunskapsluckor som finns är bland annat *hur* mycket större risken är att utsättas för våld om man har en intellektuell funktionsnedsättning och hur man ska uppmärksamma att kvinnan är våldsutsatt. Kunskapen brister även i hur man som socialsekreterare går vidare efter att våldet uppmärksammats hos klienten.

5. Teoretisk referensram

För att analysera och problematisera vårt material använder vi oss av en teoretisk referensram. Ramen består av tre teoretiska begrepp, vilka är kommunikation samt tillit och förtroende. Till samtliga begrepp kopplar vi in intersektionalitetsperspektivet.

5.1 Kommunikation

Vi har valt att fokusera på kommunikation som ett teoretiskt begrepp. Efter ett flertal genomgångar av olika kommunikationsteorier uppfattade vi begränsningar i användandet av dem då de inte kunde tillämpas på vår studie. Därför har vi valt att tolka kommunikation enligt följande beskrivning. För vår studie anser vi att inbördes beskrivningar är av vikt för att analysera vårt material.

Enligt Hanssen och Røkenes (2007:220-225) lägger kommunikationen grunden för en bärande relation. Den bärande relationen kännetecknas av att den håller kommunikationen levande, för att parterna ska kunna utveckla sin förståelse för varandra. Kommunikation utgörs av en process som kan påvisa hur interaktionen har varit eller kommer utvecklas. Analyserar man exempelvis relationen mellan en professionell och dennes klient tar man fasta på den professionellas beteende och vilka konsekvenser som kommer av specifika beteenden för samspelet hos dessa parter.

Jacobsen och Thorsvik (2008:295) framför att kommunikation i organisationer till stor del är icke-verbal vilket kräver att både kroppsspråk, tonläge och andra tendenser måste tolkas för att få grepp om det som framförs. I vår analys koncentrerar vi oss på hur den professionella kommunikationen har en funktion för att forma bemötandet samt att skapa relation.

5.1.1 Professionell kommunikation

Ordet professionell härstammar från latinska *professio*, som betyder yrke eller näringsfång. Professionell kommunikation skiljer sig från vardaglig kommunikation då man inom yrket kommunicerar utifrån en professionell yrkesroll eller med någon form av expertis. I en professionell kommunikation krävs en mottagande part av hjälpsökande art eller en samarbetande kollega (Eide & Eide 2006:15).

Professionell kommunikation är enligt Eide & Eide (2006:15) all kommunikation som hör till yrket. Det är en definition som vi delvis kommer att använda oss av men vi väljer också att komplettera definitionen med att professionell kommunikation också är en förmåga, något man kan vara mer eller mindre bra på.

I rollen som yrkesutövare krävs det ett åliggande att vara stödjande i sin kommunikation med andra. För att utöva en god professionell kommunikation krävs alltså att den också är stödjande, vilket i vår studie blir utmärkande för att förstå socialsekreterarens roll gentemot sin klient. Det betyder att man som professionell ska ha en teknik som bidrar till bra kontakt med klienten, som strävar mot att uppmuntra klienten att tillvarata sina egna resurser samt att sträva mot att lösa problem (ibid.). Dock kan förutsättningarna för en stödjande kommunikation se olika ut från en situation till en annan. Därför är lyhördhet en essentiell del av att vara stödjande. Exempelvis kan det finnas klienter som önskar bildstöd som en del av kommunikationen och därför är tillgänglighet till sådana hjälpmedel av oerhörd vikt.

En kombination av lyhördhet inför klienten och att spegla det som är viktigt för individen i fråga är grundläggande för rollen som professionell.

Blennberger (2013:33-34) framhåller att tonläge och ordval är avgörande för det professionella bemötandet. Värmande fraser kan exempelvis öppna upp för att klienten känner en förväntan och tillit medan en oberörd ton kan riskera att klienten sluter sig och känner en osäkerhet. Här tillkommer även kroppsspråket med tillhörande gester och ansiktsuttryck där just ansiktsuttryck med minspel och ögonkontakt har stor inverkan på bemötandet. Uttrycker man som socialsekreterare exempelvis uppmärksamhet genom ögonkontakt och ger signaler på respekt kan det höja klientens självkänsla (ibid.).

5.2 Tillit, förtroende och relationens betydelse

Enligt Sztompka (1999:1-11) är tillit ett begrepp med rötter inom sociologin. Dess uppkomst härstammar ur intresset för mjuka värden som växte fram under andra halvan av 1900-talet. Då rörde man sig allt mer från en holistisk syn till att få större respekt för det mänskliga agerandet och interagerandet.

Tillit och förtroende tolkar vi vara begrepp som har stor relevans i studien. Då vi undersöker socialsekreterares erfarenheter om våld hos målgruppen är tillit och förtroende en viktig del av deras yrkesroll.

Sztompkas (1999:25-26) sociologiska definition av tillit handlar om hur man hanterar en osäker och okontrollerbar framtid. Han menar vidare att tillit med andra ord innebär "*a simplifying strategy that enables individuals to adapt to complex social environment, and thereby benefit from increased opportunities*" (Sztompkas, 1999 s. 25). Detta citat beskriver att tillit är en förenklande strategi för att kunna anpassa sig till komplexa sociala miljöer och på så sätt dra fördel av ökade möjligheter. Tillit inbegriper även att förutspå en annan persons agerande i en framtida situation. I större mening innefattar tillit att tolka andra människors eventuella handlingar. Författaren (ibid.) menar att till tillit kopplas risk och förklarar att vi inför kommande händelser fattar beslut trots osäkra omständigheter och ovetandes om konsekvenserna. Risktagande blir enligt författaren tätt sammankopplat med människans tolkning av andras agerande. Sztompka framför även att tillit inte endast rör framtida händelser utan även handlar om att möta framtiden i ögonblicket genom att utöva handlingar vars konsekvenser föreställs osäkra. Tillit inbegriper således att agera utefter sina

förväntningar på andras agerande innan dessa har skridit till verket. Att en handling utgörs av tillit kan endast vara fallet om förväntan kring tillit är skillnaden för det val som skall göras (ibid.).

Luhmann (2005:9) förklarar att förtroende är en förutsättning för mänsklig interaktion och grundar sig i misstro. Ifall man endast erfar risk och inte upplever förtroende blir handlingar inte möjliga. Han menar vidare att människor måste känna tillit för att kunna besegra den osäkerhet som infinner sig i socialt samspel. Samtidigt uttrycker Sztompka (1999:24-25) att förtroende är något som ryms inom tillitsbegreppet. Han påpekar att förtroende infinner sig som en känsla av säker förväntan, vilket är en definition som vi använder oss av i analysen. Dessutom uppstår förtroende utan aktiv medverkan, vilket vi tolkar som att förtroende är något man inte verbalt kommunicerar utan något som sker i tyst reflektion. Vi anser att både Sztompkas och Luhmanns definitioner av tillit och förtroende svarar för hur vi vill använda dessa för att analysera vårt material.

För att tillit och förtroende ska uppstå hos målgruppen tolkar vi det som att det måste finnas en relation mellan kvinnan och stödgivaren. Enligt Eide och Eide (2006:108) är det avgörande att stödgivaren har förmågan att lyssna och förstå klienten samt kan skapa en arbetsallians, för att en relation ska uppstå. Uppfylls dessa krav ökar det chanserna för att klienten ska kunna åstadkomma förändring och därmed kunna utvecklas.

5.3 Intersektionalitet

Intersektionalitet bör ses som ett perspektiv eller synsätt snarare än som en teori. Ordet har sitt ursprung från engelskan och kan översättas till korsning eller skärningspunkt. I den punkt där olika egenskaper eller kategoritillhörigheter möts skapas intersektionalitet (Söder, Hugemark & Grönvik 2016:16). Detta gör det möjligt att inte enbart förstå ojämlikhet mellan olika kategoritillhörigheter utan även ojämlikheter inom samma kategori (Mattsson 2015:19). Exempelvis kan man förstå ojämlikhet mellan kvinnor och män, men också ojämlikheter mellan kvinnor med olika kategoritillhörigheter såsom klass, ålder, etnicitet etc. En intersektionell analys hjälper även till att åskådliggöra hur dessa ojämlikheter består av maktrelationer i samhället samt dess ojämlika fördelning av samhällets resurser (de los Reyes & Mulinari 2005:11, 91). Perspektivet kopplar ihop ojämlika förhållanden och maktstrukturer med varje persons handlingsutrymme gentemot samhällets och institutioners strukturer (de los Reyes & Mulinari 2005:16).

Barron (2016:38) väljer att istället kalla dessa maktstrukturer för maktordningar, eftersom att det handlar om olika positioneringar som människor tilldelas utefter sina egenskaper. Hon menar att till exempel kön, funktion och etnicitet etc. är olika maktordningar då de rangordnas utifrån en hierarkisk ordning.

Just vad gäller våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning menar Hague et al. (2011:759) att en intersektionell analys ger en övergripande bild av marginaliseringen de utsätts för. De menar att intersektionalitet ger oss möjlighet att se problematiken och sårbarheten hos målgruppen på ett tydligt sätt, vilket utgör en viktig ram för att förstå den dubbla utsattheten. Detta blir relevant för studien då det kan sammanväva aktuella teman och deras samband. Den utsatthet och sårbarhet som målgruppen kan erfara kan då utifrån ett intersektionellt perspektiv förstås i relationerna mellan varje kategori. I axeln för funktion återfinns hon som funktionsnedsatt och i kategorin kön, eller närmare bestämt dikotomierna kvinna och man, är hon kvinna. Att addera dessa kategorierna med varandra utgör en marginaliserad grupp som kan uppleva en utsatthet som män med funktionsnedsättning inte upplever. Inte heller kvinnor utan funktionsnedsättning utsätts för samma ökade sårbarhet. Sammanfattningsvis är intersektionalitet ytterst intressant som teoretiskt ramverk i studien om våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning samt tillgänglighet till stöd och hjälp åt dessa.

Vi ser styrkor med att koppla samman dessa teoretiska begrepp. Dels för att det sällan görs och de forskare som väl gjort det efterfrågar fler forskare att sammanlänka dessa begrepp. Intersektionalitet hjälper till att förstå utsatthet och sårbarhet inför att utsättas för våld och hade man utelämnat det intersektionella perspektivet hade sårbarheten blivit svår att visualisera. Att koppla samman förtroende och kommunikation anser vi hjälper oss att se det personliga mötets vikt i att bygga upp ett förtroende och därefter kunna erbjuda rätt hjälp för rätt problematik. Hur man kommunicerar med en klient menar vi därför kan vara helt avgörande för personen vad gäller att bli förstådd, sedd och hjälpt.

6. Metod

I kapitlet kommer vi att beskriva vårt tillvägagångssätt för studien. Vi har ställts inför val som vi kommer att redogöra för samt hur vi tagit ställning till dessa. Dessutom presenterar vi studiens olika styrkor och begränsningar.

6.1 Metodval

Vi har valt att basera vår undersökning på en kvalitativ metod. Detta val kändes för oss relevant eftersom vi var ute efter socialsekreterares erfarenheter och upplevelser gällande våld i nära relationer mot kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar. Enligt Kvale och Brinkmann (2014:28, 85) skapar den kvalitativa forskningsintervjun social kunskap utifrån det samspel som sker mellan intervjuare och intervjuperson. De menar på att vi idag har en kultur där intervjun har kommit att stå i offentlighetens centrum för att beskriva vårt jag.

I studien har vi utgått från semistrukturerade intervjuer, vilket öppnade upp för att intervjupersonernas svar kunde fördjupas med följdfrågor (Bryman 2018:260, 563). Vi utgick från en rad öppna frågor utifrån valda teman där vi under intervjuens gång kunde hoppa mellan frågor och ta sidospår om samtalet ledde oss i en annan riktning. Öppna frågor bjuder in till ett friare och mer öppet tal där svarsmöjligheterna blir mindre begränsade av intervjuaren än vid slutna frågor (Eide & Eide 2006:182). Detta för att kunna utforska personliga erfarenheter hos deltagaren.

Vi valde att använda oss av en kvalitativ metod för att vår frågeställning kräver att vi går på djupet för att nå fram till ett resultat. Vi var intresserade av enskilda personers erfarenheter vilket är lättare att få fram i en kvalitativ intervju än i exempelvis ur en enkät. Metoden ger oss möjlighet att fördjupa våra frågor och ställa följdfrågor till intervjupersonerna.

Då vår tid för studien är begränsad så hade man med kvantitativ metod kunnat få in fler svar på kortare tid än med en kvalitativ metod, men då vi intresserat oss för upplevelser inom professionen anser vi det viktigare att kunna gå på djupet med dem vi träffat än att få in så många svar som möjligt.

Vår undersökningsansats föll sig naturligt att bli explorativ då vi undersöker erfarenheter och upplevelser hos socialsekreterare. En styrka med den explorativa ansatsen är att våra intervjupersoner styr innehållet och så även oss mot våra resultat. Svagheter med detta är att vi inte vet vilket resultat vi kommer få, vilket gör det svårt att på förhand förstå resultatet ur ett teoretiskt perspektiv.

Som undersökningsinstrument har vi haft en intervjuguide (se bilaga) som vi själva författat frågor till. Vi utgick från studiens frågeställningar när vi konstruerade frågorna samt tänkte noggrant ut vad för typ av frågor som behövdes ställas för att kunna besvara dem. Vi delade in den i olika teman som var relevanta för studien. Dessa teman var stöd, bemötande,

tillgänglighet och förebyggande arbete. Vi testade både vårt informationsbrev och våra intervjufrågor mot en pilotintervju med en kurskamrat för säkerställa att frågorna fyller önskad funktion samt huruvida frågorna är begripliga. Det var även viktigt att utföra piloten för att vi skulle få en tidsram för intervjun så att rätt information går ut via informationsbrevet.

6.2 Förförståelse

I enlighet med Thurén (2019:113) präglas vi i stor utsträckning av vår förförståelse på grund av våra tidigare erfarenheter. Vår förförståelse inom ämnet skiljde sig till en början. Vi har båda gjort vår verksamhetsförlagda utbildning inom funktionshinderområdet varav en av oss något djupare på ett socialkontor på funktionshinderenheten. Vår förförståelse var att kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning är mer utsatta än kvinnor utan funktionsnedsättning. Denna orättvisa motiverade oss till att fördjupa oss att skriva om detta. En av oss känner en samhörighet till ämnet då hon under flertalet år har arbetat som personlig assistent åt en person med funktionshinder. Vi upplever att den vedertagna bilden av funktionshinder är att det finns för lite kunskap i ämnet och därför tycker vi att det förtjänar mer uppmärksamhet än vad det har i dagsläget. Vi hade också en bild av att det finns mycket tyst kunskap hos människor som arbetar med målgruppen och den ville vi ta del av. Det resulterade i denna studie.

6.3 Informationssökning

För att problematisera vårt ämne har vi i urvalet av tidigare forskning tagit del av vetenskapliga artiklar samt en omfattande studie. Valet av dessa har gjorts utifrån aktualitet, att de rör omsorg samt att de sammanlänkar våra tydligaste nyckelord; våld i nära relationer och funktionshinder. Samtliga studier är på så sätt både intressanta och relevanta. Utifrån vårt syfte och frågeställningar har vi valt att fokusera på våld mot kvinnor med funktionsnedsättningar samt tillgänglighet till stöd. Efter flertalet sökningar på universitetsbibliotekets databaser Proquest social sciences, Sociology collection samt SwePub kunde vi konstatera en avsaknad av forskning gällande kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar och deras utsatthet för våld i nära relationer. Vi kunde även identifiera en avsaknad av forskning om specifikt socialtjänstens förebyggande arbete med målgruppen.

Artiklarna och avhandlingen vi valde ut beskriver samtliga situationen utifrån en internationell kontext. Vi uppmärksammades på att svensk forskning är väldigt begränsad på området. Dock kan vi se att problematiken som råder i Sverige även beskrivs i de länder där undersökningarna bedrivits såsom USA och Storbritannien.

De sökord vi använt oss av för att nå specifika artiklar valde vi utifrån våra huvudteman för studien, alltså våld i nära relation/intimate partner violence, funktionshinder/disabilities, personer med intellektuell funktionsnedsättning/people with intellectual disabilities, socialtjänst/social work, stöd/support, förebyggande/prevention samt dubbel utsatthet. Vi gjorde sökningarna både på svenska och engelska för att bredda urvalet av träffar. Vi kunde se att tack vare de engelska sökningarna kunde vi erhålla artiklar som både beskrev vårt ämne samt var aktuella idag.

När vi genomförde vår databassökning fick vi fram mellan 70 till 400 träffar beroende på antalet sökord vi inkluderade i sökningen. Ju fler sökord, desto färre träffar. Tidsperioden för de artiklar vi hittade låg över ett spann mellan år 1997 fram till idag. Vi är medvetna om att vår tidsperiod sträcker sig långt, vilket vi ansåg relevant för vårt ämne då forskningen så vitt vi vet är begränsad. Vi hade även en önskan om att undersöka hur ämnet har utvecklats över en längre period för att kunna skapa oss en rättvis bild av engagemanget för ämnet. För att smalna av vårt område kombinerade vi våra nyckelord som sökord. De ord eller kombinationer av ord som gav oss flest relevanta artiklar kom från intimate partner violence som på svenska översätts till våld i nära relationer ihop med funktionshinder samt socialt arbete. Vi genomförde både titel- och abstraktsökning för att inte missa relevanta artiklar. Med hjälp av abstraktsökning kunde vi hitta artiklar som specifikt undersökte vårt ämne. När vi gjorde titelsökning kunde vi konstatera att titeln inte alltid bekräftar vad artikeln kommer att handla om och därför blev det viktigt att använda båda formerna.

Under detta avsnitt anser vi även att det är av vikt att föra en källkritisk diskussion. Utifrån Thurén (2014:45) görs en bedömning över huruvida källorna är primär- eller sekundärkällor, där primärkällan har större trovärdighet än sekundärkällan. Efter en genomgång av våra referenser kan vi peka på ett flertal källor som utgör primärkällor, vilka är en avhandling samt vetenskapliga artiklar. Dessa har genererat nya forskningsresultat som presenteras för första gången och kan därför betraktas som primära. Vi anser även att våra intervjuer utgör primärkällor då dessa kunnat presentera ny information som inte finns i den tidigare forskningen. Därutöver kan man tyda att rapporter och böcker som vi använt oss av bygger på

primärkällor men framställs som sekundärkällor. Således kan dessa inte stå på egna ben likt våra vetenskapliga artiklar. De innehåller trots det trovärdig information, då den överensstämmer med våra primärkällors information.

6.4 Urvalsprocess

Att få kontakt med de personer vi önskade intervjua var en utmaning då enskilda socialsekreterare står under arbetsgivarens skydd. Vi fick istället ta kontakt med stadsdelarnas mottagsavdelning som antingen kunde förmedla kontakten vidare till en enhetschef eller skicka vidare vårt informationsbrev till berörda parter. Vi inväntade därefter besked om huruvida någon ville medverka i studien eller ej. Det positiva med detta tillvägagångssättet var att vi kom i kontakt och kunde boka möte med personer som verkligen var intresserade av ämnet och ville vara med och göra skillnad. Begränsningen bottnade i ett kort tidsintervall för att genomföra intervjuerna, vilket gav socialsekreterarna kort varsel om vår önskan om deras deltagande. Den korta tidsperioden innebar en risk för oss att inte få ihop tillräckligt med intervjupersoner. I kontakten med de olika stadsdelarna har vi exkluderat alla enheter förutom funktionshinderenheten då det endast var socialsekreterare som möter vår målgrupp som vi var intresserade av att intervjua.

Då vi utifrån vår frågeställning vill undersöka socialarbetares upplevelser och erfarenheter har vi valt ett målstyrt urval av intervjupersoner där ett kriterium är att man dagligen möter vår målgrupp. Det innebär att vi strategiskt riktat oss mot personer som är adekvata för de forskningsfrågor vi utformat och som besitter den information vi vill åt. Det är alltså forskningsfrågorna som styr i valet av intervjupersoner (Bryman 2018:495-496). Vi har därför avgränsat oss till yrkesverksamma socialsekreterare där en grundläggande förutsättning för medverkan är att de arbetar på funktionshinderenheten eller med funktionshindrade personer. Med ett målstyrt urval av intervjupersoner så går det inte att generalisera till hela populationen vilket innebär att de slutsatser vi drar inte går att applicera på alla socialsekreterare i landet. Bryman (2018:497) beskriver vårt tillvägagångssätt som urval av kritiska fall eftersom vi valt ut personer som har väsentlig kunskap och information om något som är av intresse. Vårt urval är därför målstyrt samtidigt som det är urval av kritiska fall. Vår bedömning är att vårt urval av kritiska fall har erfarenheter som kan ta oss framåt i vår studie och hjälpa oss att besvara vår frågeställning. Eftersom vi inte har möjlighet

att intervjua alla personer som faller inom ramen för våra krav så utgår vi ifrån ett stickprov av populationen. Ett annat tillvägagångssätt för studien hade kunnat vara att bedriva en fokusgruppsstudie där socialsekreterare gemensamt diskuterar ämnet med tillhörande frågor. På så vis hade vi kunnat få mycket information på kortare tid. Vi gör även bedömningen att det hade kunnat framkomma andra svar. Vi valde att göra kvalitativa intervjuer för att varje enskild socialsekreterare skulle få utrymme för sina svar och tankar.

6.5 Presentation av intervjupersoner

Vi har intervjuat fem socialsekreterare från olika funktionshinderenheter i en stad i västsverige. Deras arbetslivserfarenhet inom socialtjänst varierar från två år upp till sju år. Majoriteten av våra intervjupersoner har socionomutbildning medan de som avviker från detta har andra utbildningar inom socialt arbete som är likvärdiga en socionomexamen. Vi har valt att inte använda deras riktiga namn då vi garanterat dem rätt till anonymitet. Vi kommer under empiri- och analysavsnittet därför att benämna dem med fiktiva namn och dessa är Maja, Emma, Anna, Kim och Susanne. I empiri- och analysavsnittet kommer alla tilltals i citatform minst en gång.

6.6 Insamling av empiri

I vårt sökande efter intervjupersoner skickade vi ut vårt informationsbrev till socialkontor i olika stadsdelar. I detta beskrev vi vad våra intervjuer skulle handla om och syftet med dem. I informationsbrevet beskrev vi även hur de när som helst hade rätt att avbryta sin medverkan i studien utan att ange orsak. Vi förmedlade dessutom hur materialet skulle komma att användas samt att vi garanterade anonymitet i största möjliga mån enligt Vetenskapsrådets (2002) rekommendationer. De frågor som vi ämnade att ställa under intervjun valde vi att inte skicka med tillsammans med informationsbrevet då vi vill undvika att respondenten förberedde sina svar. Totalt fick vi fem intervjupersoner. Vi reflekterade över om detta antal skulle räcka men då vi utifrån intervjuerna genererade en gedigen data med omfattande svar ansåg vi att dessa fem var tillräckliga. Intervjuerna varade mellan cirka 30-45 minuter och utfördes på socialsekreterarens arbetsplats. Vi valde deras arbetsplats dels för att vara i intervjupersonens vana miljö och dels för underlätta så mycket som möjligt för deltagaren

rent logistiskt. Vi turades om att spela in intervjuerna med våra mobiltelefoner beroende på vem av oss som höll i intervjun.

6.7 Analysmetod

För att analysera vårt material använder vi oss av tematisk analys. Enligt Bryman (2018:702-708) beskrivs inte denna metod utefter tydliga tekniker eller steg likt andra analysmetoder gör vilket skulle kunna vara en begränsning. Att leta efter teman är inte synonymt för just tematisk analys utan används i de flesta analysmetoder. Specifikt för tematisk analys är att man utifrån upprepad läsning av sitt material identifierar teman. Teman är i sin tur repetitioner av ord eller fraser som återupprepas genom materialet och som ska kunna kopplas till forskningsfrågorna eller studiens syfte. Temats återupprepning skapar således mönster i materialet. Vad som även är av vikt är att temana ska kunna försvaras. Det ska finnas samband mellan teman och deras konsekvenser. Temana ska ha en förankring i ämnets forskningslitteratur (ibid.) En begränsning med detta tillvägagångssätt är att det finns risk att man fokuserar på enskilda ord och mönster som gör att man missar helheten. Att kategorisera in mönster i teman bör också göras med en viss försiktighet då det ska överensstämma med verkligheten och det som intervjupersonen faktiskt redogjort för. Då vi under avlyssning av våra intervjuer kunde identifiera återupprepningar av ord samt hur ord kopplade till varandra, ansåg vi att tematisk analys var en fördelaktig analysmetod för vår studie. Vårt val av tematisk analys kan med stöd av Bryman (ibid.) styrkas utifrån att studien med hjälp av teman kan ge ett teoretiskt bidrag till forskningsområdet.

6.8 Analyssteg

Här följer en presentation av våra analyssteg; I steg ett av processen med den tematiska analysen gick vi igenom intervjuerna enskilt två till fyra gånger, för att undvika att missa relevanta citat. I steg två har vi i stället för att transkribera ord för ord identifierat och kodat huvudteman som vi anser har en koppling till vårt syfte och frågeställningar. Att transkribera ord för ord är tidskrävande och hade för vår del inte resulterat i en bättre bearbetning av intervjuerna. Då vår analysmetod blev tematisk analys valde vi istället att fokusera på teman. I steg tre valde vi ut citat som förklarade dessa teman, vilka blev det *mångsidiga våldet, bemötande är avgörande för alla möten* och *alla ska ha tillgång till hjälp*. Steg fyra blev

således att identifiera underteman till varje huvudtema. Till huvudtemat *det mångsidiga våldet* kunde vi tolka fram undertemana våldets höga närvaro samt att förebygga våld. Våldets höga närvaro visar på den utsatthet målgruppen står inför och att våldet pågår i större utsträckning än vad socialsekreterare kunnat ana. *Att förebygga våld* behandlar hur vikten av professionell kommunikation, att ligga steget före samt att arbeta bortom det man vet idag. Till huvudtemat *bemötande* är avgörande för alla möten kunde vi intolka relationens betydelse som undertema. Vi framför där att relationen är avgörande både föra att målgruppen ska känna förtroende samt för att de ska kunna få rätt hjälp. Till vårt sista huvudtema alla ska ha tillgång till hjälp skapades underteman för förståelse krävs kunskap. Här presenteras hur tillgång på information är otillräcklig och att den inte alltid anpassas till målgruppen. Vi har även kunnat peka på hur tillgänglighet har med hjälp att göra.

6.9 Induktion

Induktion bygger på empiri och att man drar logiska slutsatser utifrån empirin (Thurén 2019:44-45). Detta är därför en strategi som överensstämmer med vår studie. Vi har genom våra intervjuer samlat in data som sedan skall analyseras genom vår teoretiska referensram som sedan ska utmytna i generaliserade slutsatser. Eftersom vår empiri bygger på enskilda personers erfarenheter så går det dock inte att garantera att våra slutsatser är hundra procentigt sanna då enskilda svar inte går att generalisera.

Till vårt induktiva förhållningssätt har vi som ovan nämnt använt oss av en tematisk analys. Dessa två kombinerat var optimalt för oss eftersom att vi ur vår empiri kunde identifiera teman som vi sedan analyserat för att komma fram till vårt resultat. Eftersom att vi inte har någon ambition att generalisera tittar vi i stället på bedömningen av validitet och reliabilitet som presenteras i nästa kapitel.

6.10 Validitet och reliabilitet

Enligt Bryman (2018:465-466) kan vi med hjälp av validitet och reliabilitet mäta vår studies tillförlitlighet. Innebörden av validitet är att man undersöker det man påstår sig undersöka.

För att uppnå intern validitet ska våra observationer och teoretiska idéer vara samstämmiga. I och med att vi bedriver en kvalitativ intervjustudie möjliggör det för att intern validitet kan styrkas. Våra öppna frågor efterfrågar intervjupersonernas egna upplevelser och uppfattningar

om begrepp och tolkningar av fenomen, vilket stärker den interna validiteten. Vi ser det också som en styrka för studiens tillförlitlighet att vara på plats och möta professionen vars erfarenheter vi är intresserade av att undersöka.

Den externa validiteten har att göra med hur generaliserbara våra resultat är utifrån en större kontext, om de går att tillämpa på andra områden inom socialtjänsten (ibid.). Vår studie kan inte uppnå extern validitet eftersom våra resultat inte kan generaliseras på alla socialsekreterare eller på hur det ser ut för andra kommuner i Sverige.

Den externa reliabilitet som enligt Bryman (ibid.) handlar om i vilken mån undersökningen kan repeteras är det inom kvalitativ forskning svåruppfyllt. Då vi har bedrivit en kvalitativ analys är det således svårt att upprepa vår studie. Vi har utfört studien under en viss kontext. Förtydligat innebär det att socialsekreterare har olika erfarenheter och att fråga en annan grupp socialsekreterare hade med säkerhet gett andra svar än dem vi fick av våra intervjupersoner. Dessutom är studien bunden av den tid vi har bedrivit våra intervjuer inom. Våra intervjupersoner har gett oss svar som är giltiga här och nu. Det innebär att om samma frågor ställs vid ett senare tillfälle kommer svaren sannerligen vara annorlunda. Detta beroende på det arbetsunderlag de har att tillgå för att arbeta med målgruppen i den stunden. Reliabilitet rör även huruvida våra intervjupersoner har tolkat våra intervjufrågor på samma sätt (ibid.). Innan intervjuerna kom igång testade vi vår intervjuguide utifrån en pilotundersökning, för att säkerställa tydligheten i frågorna. Vi kunde därefter under våra intervjuer bekräfta att våra frågor också tolkades på samma sätt. Även vid våra öppna frågor, likt "vad handlar bemötande om för dig" kunde vi uppfatta att det fanns en liknande tolkning från samtliga intervjupersoner. Dock medför frågans inbjudan till öppen tolkning att reliabiliteten kan diskuteras. Öppna frågor inbjuder emellertid till mångfasetterade svar.

6.11 Etiska ställningstaganden

Kvale och Brinkmann (2014:33, 97-99) menar på att intervjuforskning inbegriper etiska frågor. Dessa rör följder för intervjupersoner, vem studien produceras för, hur man säkrar konfidentialitet samt hur långt man kan driva analyserna av intervjuerna. Intervjuarens vilja att gå på djupet kan medföra att den intervjuade kränks och att hålla en överdrivet

respektfull hållning kan innebära att materialet blir innehållslöst. Att hålla i en intervju innebär därmed en balansgång (ibid.).

Vi har sedan starten med vår studie genomgående gjort etiska överväganden. Redan i valet av vår målgrupp hade vi flera tankar om hur vi skulle studera dem och vad som var etiskt försvarbart att undersöka. Till en början hade vi en önskan om att intervjua vår målgrupp, alltså kvinnorna men då vi tidigt insåg att detta inte skulle vara etiskt försvarbart gick vi från individnivån till att hålla oss på en organisationsnivå.

Vi har bemött informationskravet genom att sända ut ett informationsbrev (se bilaga 1) till våra intervjupersoner (Vetenskapsrådet, 2002 s.7). I detta framgick vår anknytning till universitetet, studiens syfte samt att intervjupersonernas bidrag till vår undersökning skulle kunna generera ny kunskap till forskningen. Enligt Vetenskapsrådets informationskrav ska det dessutom tydligt framgå att informanternas deltagande är frivilligt samt att deras medverkan kan avbrytas när de så vill (ibid.). Detta är också något vi beskrev tydligt i vårt brev. För att möta Vetenskapsrådets (2002:9-10) samtyckeskrav hade vi inför våra intervjuer skapat en samtyckesblankett (se bilaga 2) som både intervjupersonerna fick skriva under som ett godkännande på sin medverkan till studien.

Konfidentialitetskravet som enligt Vetenskapsrådet (2002) innebär att man håller medverkande personer anonyma. I vår samtyckesblankett uttryckte vi tydligt vår hänsyn till våra informanternas anonymitet med deras medverkan. Under intervjuerna spelade vi även in samtalen som vi kort efter utförandet av intervjuerna transkriberade och därefter raderade. För oss kändes det viktigt att radera materialet nära inpå själva intervjun för att minimera risken att våra intervjupersoners integritet skulle skadas.

För att bemöta Vetenskapsrådets (2002) nyttjandekrav informerade vi våra intervjupersoner i vårt informationsbrev att informationen som de skulle komma att förmedla endast skulle bearbetas av oss inom ramen för vår undersökning.

Enligt Vetenskapsrådet (2002) är personuppgifter alla typer av uppgifter som kan kopplas till en fysiskt levande person. Därmed räknas en underskrift med för- och efternamn som en personuppgift och enligt personuppgiftslagen (PUL 1998:204) skall det också behandlas efter dess allmänna bestämmelser vilket är något vi tar hänsyn till. Blanketterna har vi i säkert förvar i en låst portfölj - för att direkt kunna eliminera personuppgifterna på aktuell person om någon väljer att avsluta sin medverkan. Där förvarar vi blanketterna fram tills dess att studien är avslutad.

6.12 Metodologisk reflektion

Under de åtta veckor som studien sträcker sig över har vi disponerat tiden utifrån ett egenkomponerat tidsschema. Då tiden var väldigt begränsad hade vi vecka för vecka en plan över vilka delar av uppsatsen som skulle genomföras. Vi fick ibland kringgå schemat eftersom det dök upp nya saker på vägen och då arbetssättet var nytt för oss. Den begränsade tiden gjorde att vi fick bibehålla en viss disciplin genom hela processen, en disciplin som vid motgångar sattes på prov. Den första motgången var att vi hade svårt att formulera ett konkret syfte med studien. Vi hade ett ämne och vi hade vår förförståelse om ämnet men vi hade svårt att avgränsa oss. I arbetet med vårt syfte kände vi till slut att vi behövde tänka utanför ramarna och valde därför att boka ett möte med Funktionsrätt Göteborg. Det gjorde vi då vi kände att vi ville ha en bättre grund att stå på i begynnelsen av processen och dessutom ville vi även inkludera paraplyorganisationen i vår studie. När vi sedan hade fått en underbyggnad var det lättare att komma igång med skrivandet och vi påbörjade att författa inledning, problemformulering samt syfte med tillhörande frågeställningar. Sedan startade processen med att få tag i intervjupersoner. I denna process insåg vi snabbt att vi inte kunde påverka vilka som skulle nås av vårt informationsbrev då kontakten förmedlades via en enhetschef eller mottagsavdelning. Vår reflektion här är att de intervjupersonerna vi fick träffa också är de på enheten som är intresserade och insatta i ämnet. Vi inser att för att nå ut med en tankeställare hade det krävts att vi träffat någon som eventuellt varit mindre insatt. Dock är vi väldigt nöjda med våra intervjupersoner och är glada att de var givmilda med sina erfarenheter och visade stort engagemang till vår studie. När vi hade genomfört våra intervjuer och även sammanfattat vår teoretiska referensram var det hög tid att påbörja analysarbetet. I stora drag har vi lagt ungefär en vecka på varje avsnitt, vilket är rimligt då studien landade i åtta avsnitt.

7. Empiri och analys

Samtliga av våra intervjupersoner arbetar inom socialtjänsten där de möter kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar. Arbetslivserfarenheterna varierar där den som arbetat längst inom socialtjänsten har erfarenhet på sex år.

Vår empiri kommer här att redovisas och analyseras utifrån olika huvudteman. De teman vi kunnat urskilja har också blivit våra huvudteman för vår analys. Dessa är våld, bemötande och tillgänglighet. Till huvudtemana kommer även fyra tillhörande underteman som vi ser som viktiga delar för förståelsen av helheten. Dessa är våldets höga närvaro, att förebygga våld, relationens betydelse samt förståelse krävs kunskap. De citat vi framför är dem vår analys kommer att baseras på. Vårt huvudsakliga resultat visar på att målgruppen berövas sina mänskliga rättigheter då det saknas gedigen kunskap samt förståelse för att kvinnorna befinner sig i en ytterst utsatt position. Det medför att man undviker att synliggöra dem. Målgruppen tas vidare inte på allvar och i och med det medför det konsekvenser som kan kosta dessa kvinnor deras liv. Trots denna dystra framställning finns det de eldsjälarna som varje dag arbetar för att synliggöra och hjälpa denna målgrupp.

7.1 Det mångsidiga våldet

Med mångsidigt våld menar vi att våldet har flera ansikten. Förtydligt kan det förstås som att våldet sker på olika sätt och mer eller mindre synligt. Målgruppens dubbla utsatthet gör att kvinnorna löper stor risk att utsättas för flera olika typer av våld. Den dubbla utsattheten har vi i detta avsnitt analyserat med hjälp av intersektionalitet.

I skärningspunkten av kategorierna kvinna och funktionsnedsatt görs det möjligt att utföra en intersektionell analys och den dubbla utsattheten kan där framhävas och åskådliggöras (Söder, Hugemark & Grönvik 2016:16). Utsattheten bidrar till den ökade sårbarheten för att utsättas för våld och i detta avsnitt lyfter vi fram även den aspekten. Våldet sker på många olika sätt och det skiljer sig från offer till offer. Svårigheten att identifiera våld hos en klient och våldets karaktär vidrördes i alla intervjuer och bildade därför vårt första tema. Till detta tema följer sedan två underteman: *Våldets höga närvaro* och *Att förebygga våld*.

Alla intervjupersoner har beskrivit sin medvetenhet om att målgruppen innehar en särskilt utsatt position i förhållande till kvinnor utan intellektuella funktionsnedsättningar och hur målgruppen således befinner sig i en underordnad position.

Två av intervjupersonerna, Anna och Kim, talar om för oss att det ännu inte kommit nationella riktlinjer för hur frågan om våld ska ställas till dessa kvinnor. Det finns dock några eldsjälarna på deras socialkontor som strävar efter att implementera en rutin för våldsfrågor samt för att hjälp alltid ska finnas tillgänglig. Om frågan ställs är det större sannolikhet att

man som socialsekreterare identifierar eventuellt våld, eftersom att det inte behöver synas på personens kropp. Kim beskriver det som följande:

“(…) här på funktionshinderenheten så tycker jag att det är synd att man inte haft på rutin att fråga om våld. Det verkar som att många är väldigt rädda för att ta i de bitarna och man tänker att “vi jobbar ju inte med det, det gör ju våld-i-nära-teamet” men det spelar ju ingen roll vart frågan lyfts för att det behövs lyftas många gånger och att man faktiskt vågar ta tag i den frågan för att komma på att det är så att någon är våldsutsatt.” (Kim)

Kim redogör för att det finns rädsla och osäkerhet hos socialsekreterare som möter de våldsutsatta kvinnorna samt att man gärna skjuter ansvaret ifrån sig.

Vår tolkning är att det bekräftar det som Hague et al. (2011:757-758) tar upp i sin artikel vad gäller kunskapsläget. Kunskapsläget är idag bristande och det leder till det vi uppfattar som en bristande förståelse och en distans till ämnet. Detta menar vi i sin tur skulle kunna uttrycka sig i en rädsla som grundar sig i okunskap.

Kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning kan även vara drabbade av våld utan att vara medvetna om det. Dels för att det finns så många olika typer av våld som kan vara svårupptäckt, men också att en person med intellektuell funktionsnedsättning kan ha svårt att uppfatta att det som sker inte är okej. Den mest kända definitionen av våld står Per Isdal (2017:34-35) för och beskriver det som en mångsidig handling som skrämmer eller på något sätt skadar en annan person. Våld behöver dock inte alltid vara våldsamt i bemärkelsen fysiskt våld, utan kan även innebära att bli hindrad från att göra något man vill eller att göra något mot sin egen vilja (Cresso, Hammersjö och Kristensen 2012:11). Vi förstår det här som en svårighet för att identifiera vad som är våld, både som utsatt och för socialsekreterare.

Som tidigare nämnt är försummelse en form av våld som kan drabba målgruppen i större mån än någon annan. Det handlar i grund och botten om ett beroende av någon annan för att få sina grundläggande behov tillfredsställda, men där dessa behoven inte tillgodoses. Maja berättar vidare om detta:

“I och med den dubbla utsattheten som de här kvinnorna lever under så finns ju risken att de utsätts för mer frekvent våld även om våldet inte är synligt för oss eller för utföraren (av eventuell insats).(...) det kan ju vara typ att kvinnans sambo har lagt hennes telefon på ett annat ställe än den brukar och även bytt språk i telefonens inställningar och sen lämnat, då är hon där ensam och kan inte göra något. Ställs då frågan om våld till henne kanske hon svarar nej, för hon förstår inte att det är våld.” (Maja)

Emma förstärker vidden av denna problematik med följande citat:

“Många gånger så är det inte lätt att veta att man är utsatt. Och det är väl ofta som just det är problemet också kanske. Då ligger det ju på oss eller utföraren att se det. Sen om någon blir utsatt av just sin utförare, det gör ju det hela lite svårare. Men oftast träffar man ju olika utförare, och det borde ju hjälpa till i chansen att det upptäcks då. Ofta är det ju så att det hänger på människor runt omkring personen, att de ska upptäcka våldet om personen själv inte gör det.” (Emma)

“(...) det är så många som råkar illa ut. Men ingen ser. Kanske hade personen vågat berätta, om den bara visste att det var fel. För kanske har det alltid varit så i hennes liv, hon vet inte om att det är något fel.” (Emma)

Det Emma vill poängtera om att ingen ser tolkar vi vara ett tecken på maktutövning och brist på ansvarstagande genom ansvarsförskjutning till annan part. Myndigheter såsom Socialtjänsten har enligt lag ett ansvar att verka för allas rättigheter. Vi tolkar Emmas utsaga som att alla människor inte har samma rättigheter i praktiken. Som Mattsson (2015:19) uppmärksammar oss på kan man med hjälp av en intersektionell analys visualisera

ojämlikheter inom en och samma kategori. Vår empiri och Mattsons (ibid.) teori om detta leder oss in i en uppfattning om att två kvinnor med olika egenskaper även speglar av sig i deras rättigheter. En alternativ tolkning på detta skulle kunna vara att målgruppens dubbla utsatthet i viss mån fräntar dem sina mänskliga rättigheter. Denna orättvisa leder oss in på att utforska hur vanligt förekommande våldet faktiskt är.

7.1.1 Våldets höga närvaro

Kunskap om att våld förekommer finns, men kunskapen om mot vem det förekommer finns inte då frågan inte ställs till alla. I den allmänna diskussionen om våld i nära relationer släpps inte kvinnor med funktionshinder in. En av intervjupersonerna menar att målgruppen till och med glöms bort. Emma berättar:

“När det pratas om våld i nära relationer så är fokus nästan bara på mäns våld mot kvinnor i allmänhet. Om man till exempel skulle ställa frågan till någon chef om att även inkludera funktionsnedsatta personer så blir det liksom “nej men stopp, vi börjar såhär”. Det blir för mycket liksom, så då hamnar dessa kvinnor mellan stolarna.” (Emma)

Genom ett intersektionellt perspektiv (Mattsson 2015) förstår vi det som att kvinnans funktionshinder genererar ytterligare en aspekt av utsattheten - att faktiskt glömmas bort. Det är något som en kvinna utan funktionshinder inte drabbas av. Diskussionen om våld i nära relationer är ett tydligt exempel på ojämlikhet inom kategoritillhörigheten “kvinna”.

Att ställa frågan på ett sätt som inte låter så laddat är också ett alternativ som förespråkas hos våra intervjupersoner. Kim ger exempel på hur man kan eliminera tyngd ur frågan genom att hänvisa till att det är en fråga som ställs till alla:

“Jag brukar tänka på att jag frågar det som om jag frågar “vad åt du till middag igår?”, att jag inte gör det så laddat. Då blir det mer att man vågar prata. Att det inte blir så stor grej. Ofta säger jag att jag har en fråga som vi

frågar alla. Då kan man få alla möjliga svar. De kanske svarar att de har levt i sådan relation tidigare, men att det inte är så nu, men de upplevs ändå glada att man frågar. Att man bryter stigmat.” (Kim)

Frågor som är utformade för att upptäcka våld finns ju dock framtagna. De finns av en anledning och bör vara lika viktiga att ställa oavsett vad för person som sitter framför en. Att våld är vanligt förekommande hos de här kvinnorna styrks i det Kim säger ovan. Även Susanne och Maja bekräftar att när de ställt frågan var det vanligt att kvinnor berättade att det hade förekommit vid några tillfällen tidigare i livet. Kim berättar även om resultatet av ett projekt de haft inom ämnet, som gick ut på att ställa frågan till så många som möjligt under en viss period:

“I de fall då vi frågade om det så var det ju en stor andel av de som vi frågade (...) så hade det på ett eller annat vis förekommit våld någon gång. Så det vi kom fram till var att det tyvärr är vanligare än man tror.” (Kim)

Det som Kim beskriver i sitt citat ovan om att våld är vanligare än man tror förstärker det faktum att det bör finnas en rutin för att utreda våld på varje socialkontor. Om våldet inte är uppenbart vilket det sällan är, eller om kvinnan inte självmant berättar så finns risk att våldet hamnar i skymundan och därmed menar vi att kvinnans alla behov inte tillgodoses. Att ställa frågan möjliggör till en början identifiering av våld och därefter relevant stöd. Att ställa frågan menar vi därför är en stor del av det förebyggande arbetet. Det leder oss in på att undersöka hur man arbetar aktivt för att förebygga våld.

7.1.2 Att förebygga våld

Som ovan nämnt blev ett vanligt svar att det tidigare i livet hade förekommit våld. Som socialsekreterare blir det tungt att höra berättar Maja i sin intervju. Hon menar att det förebyggande arbetet har brustit och att vid varje tillfälle våld har förekommit finns det en

kvinnor som förminskats ännu mer än vad hon kanske redan var av samhället och beskriver det som följande:

“I efterhand är det såklart omöjligt att ge den hjälp som hon hade behövt för flera år sedan. Men det blir såklart en börda, det blir det. Man känner sig otillräcklig och önskar att någon ställt frågan till henne då när det var aktuellt. Hon visste kanske inte ens att hjälp fanns att få för att ingen pratade om det. Nej, rutiner för sånt där måste verkligen in nu.” (Maja)

I Majas utsaga om att känna sig otillräcklig tolkar vi in en brist i det som Eide och Eide (2006:15) benämner som professionell kommunikation. I vår studie handlar socialsekreterarens roll om att vara stödjande för att kunna vara professionell. Att vara stödjande tolkar vi vara omöjligt när stödet inte fanns när det behövdes. Att stötta upp i efterhand kan dock ha ett värde för klienten.

Ett konkret exempel på arbete som förebygger våld i nära relationer för särskilt utsatta grupper är det så kallade VIP-programmet. VIP står för Viktig Intressant Person och är till för att hjälpa kvinnor att öka sin självkänsla, sätta gränser och tillvarata sina egna förmågor. Det är ett program som startades 2014 i Eskilstuna kommun för att stärka individer som lever i dubbel utsatthet (Eskilstuna.se). Det är dock ett rikskänt och attraktivt program som några av de socialsekreterare vi talat med berättar om som ett bra exempel för ett förebyggande arbete. Anna berättar:

“Det finns ju något som heter VIP som är för klienterna som ska stärka dem som individer. Det vet jag flera stadsdelar som jobbar med. Jag har försökt trycka på men det kostar för mycket att utbilda personal som ska hålla i VIP-programmen. Men det är ju verkligen förebyggande arbete för då lär man ju klienterna vad som är våld och hur de kan sätta egna gränser och vilka rättigheter varje person har. Lite empowerment så.” (Anna)

Detta påstående om att empowerment är en väg att gå styrks även av Freyer (2018) som i sin avhandling menar att egenmakt ligger till grund för att ta sig ur en våldsamt relation men också för att förstå vad som är rätt och fel.

I artikeln av Michelle S Ballan och Molly Freyer (2017) som vi redogjort för under avsnittet om tidigare forskning beskriver de hur tydliga bristerna blir när våldsutsatta personer med intellektuell funktionsnedsättning söker hjälp hos de etablerade stödorganisationerna. Vår tolkning blir här att både kunskapsbrist och bristande fysisk tillgänglighet bygger upp ytterligare barriärer för målgruppen att få hjälp att lämna den relation där våld förekommer. Ballan och Freyer (2017) påpekar också att det här är en målgrupp som generellt har sökt hjälp för sin våldsutsatthet i stor utsträckning men också är de som blir utan hjälp. För oss blir det därmed tydligt hur viktigt det förebyggande arbetet är och särskilt viktigt menar vi blir det för utsatta grupper. Förebyggande arbete har dock olika definitioner beroende på vem man frågar. Alla som vi frågat har dock samma mål med vad det förebyggande arbetet ska utgöra. Kim definierar förebyggande arbete enligt följande:

“Att ligga steget före. Om man vet att någon är extra sårbar för en viss typ av saker, att då uppmärksamma det, belysa det. Bara det här att våga fråga är ju en aktion som förebygger. Förebyggande arbete är också att upplysa om att våld förekommer och att våga prata om det. Kunskap är alltid förebyggande.” (Kim)

En annan definition presenteras av Emma, som menar att förebyggande arbete är allt det där som inte görs. Det arbetet som borde göras men som inte sker, den kunskapen som borde finnas men som inte finns och informationen som ska förmedlas men som uteblir. Emma förtydligar sedan sitt uttalande:

“Nej, det är kanske fel att säga att det inte görs någonting alls, för det gör det. Men jag tycker att det går för långsamt. Det är mycket prat, men det går liksom inte längre än så.” (Emma)

Uppfattningen om att det går långsamt är Emma inte ensam om. Samtliga av våra intervjupersoner delar uppfattningen om att det går trögt. Det är inget nytt problem och Hague et al. (2011:757-758) tar upp det som en av grunderna till att de skrivit om ämnet och vill se en förändring. För att återkoppla till ansvarsförskjutningen och rädsla tolkar vi det även här som att ingen vill ta tag i problemet. Till denna analys vill vi dock visa på faktorer som skulle kunna utmynna i att forskningen och kunskapsutvecklingen går trögt. Faktorena vi syftar på är rädsla och okunskap. Sammanfattningsvis tänker vi här att rädslan bottnar i okunskap.

Anna, Kim och Emma är alla överens om att kunskapen behöver breddas och fler ska nås av kunskapen, både personal och klienter. Kunskapen ska lägga en grund som ska förebygga våld i nära relationer mot kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning. Susanne talar också om kunskap som en förutsättning att förebygga våld och kommer således med ett exempel på hur man kan tillvarata den kunskap som finns:

“Att få tag i och nå de här personerna eller familjerna innan eventuellt våld och att få prata om uppfostran och så. I den bästa av världar är ju det verkligen förebyggande. Det finns ju spädbarnsverksamhet och ett samarbete mellan skola, BVC, MVC och socialtjänst som ju är ett bra exempel och där kan det ju med god samverkan förebygga våld. Men då är det ju mer familjer såklart, och inte enskilda personer då”. (Susanne)

Susanne förtydligar att man förstås måste vara medveten om att det inte enbart är inom familjer som våld i nära relationer sker. Alla gånger är det ju inte en biologisk familjemedlem som utsätter någon annan för våld utan det kan ju ske när någon är gammal nog att ha flyttat hemifrån och därmed utsätts av en partner.

Förebyggande arbete ställs utan tvivel inför många utmaningar och Kim benämner en av dessa som:

“En utmaning för det förebyggande arbetet är ju att det finns motsträviga personer som inte vill ha fler grejer på sitt bord och känner att man är överbelastad redan som det är.”

(Kim)

Det finns alltså vissa begränsningar för att kunna arbeta förebyggande. Ansvaret läggs på klienterna själva eller på de socialsekreterare som redan är överbelastade med arbete och som har sina fasta arbetsuppgifter och helst inte kringgår eller vidgar dessa. Direktiven är ju även att inte utreda mer än det som är nödvändigt för aktuell utredning. Något som är återkommande i våra intervjuer är önskan om att de som arbetar med våld i nära relationer också bör ha utökade kunskaper om funktionshinder för att inkludera målgruppen i sitt arbete på ett bättre sätt. Vår reflektion om detta är att det är ytterligare ett bevis på hur marginaliserad målgruppen är - den kommer i andra hand. Detta är således exempel på det Barron (2016:38) benämner som maktordningar. Kvinna och funktionsnedsatt hamnar hierarkiskt långt ner jämfört med normen. Således har kvinnan ett litet utrymme att bestämma över sitt eget liv och få sina rättigheter tillgodosedda. I arbetet med att stärka målgruppens rättigheter behöver man besitta kunskap om sin egen maktposition och vidare hur man bemöter personer med en annan maktposition.

7.2 Bemötande är avgörande för alla möten

Intervjupersonerna kunde utifrån begreppet bemötande intolka flera betydelser. De var alla eniga om att bemötandet alltid är avgörande i mötet med klienter. De menade på att hur man kommunicerar blir avgörande i mötet med målgruppen eftersom kvinnornas tolkningsram kan vara annorlunda jämfört med den som kvinnor utan intellektuella funktionsnedsättningar besitter. I samtalet om bemötande har samtliga intervjupersoner nämnt relationens betydelse och därför har vi valt det som ett undertema. Majoriteten av intervjupersonerna framförde att bemötande mot målgruppen behöver förbättras. Kim har en tolkning om att bemötande lägger grunden för mötet mellan människor och berättar;

“Bemötande tycker jag är A och O och är jätteviktigt. Det kan avgöra alla möten i socialt arbete och är en hjärtefråga för mig”. Det handlar om att möta kvinnan på den nivån hon befinner sig på.” (Kim)

Susannes bild av bemötande bekräftar det Kim beskriver på ett fördjupat sätt och berättar;

“Att man försöker möta henne på hennes nivå, vilket är jättesvårt eftersom du måste ha lärt känna personen eller i alla fall ha någon form av kunskap, hur kommunicerar hon? Alltså är det verbalt, är det med bilder, behöver hon ha med sig någon?” (Susanne)

Emma beskriver bemötandet som något som fångar in flera aspekter i mötet med klienter och uttrycker det enligt följande;

“I min roll handlar bemötande mot klienter mycket om att vara professionell men att ändå kunna vara personlig. Att kunna vara på deras nivå och bekräfta det de förmedlar. Man får försöka bonda lite för att få kontakt.” (Emma)

Emmas resonemang går att koppla till det Eide och Eide (2006:15) beskriver om den professionella kommunikationen. Som professionell ska rollen man intar vara stödjande och för det krävs lyhördhet och att man speglar det som är meningsfullt. En god kommunikation och kontakt ska ha ett mål att stötta klienten att ta tillvara sina egna resurser och arbeta med att lösa de situationer som skapar problem. Våra intervjupersoner framhöll även att det handlar om hur man kommunicerar för att budskap ska nå fram, oavsett om det är verbalt eller med bilder. Detta är också något som kan styrkas utifrån det Blennberger beskriver (2013:33-34) om att tonläge, ordval och kroppsspråk är avgörande delar för hur det sagda mottas samt att de utgör viktiga delar av det professionella bemötandet.

Att vara skicklig i hur man bemöter en utsatt person menar vi även är en förutsättning för att något som helst förtroende ska infinna sig hos klienten. Detta går att knyta an till vår tolkning om att tillit och förtroende förutsätter någon form av relation, vilken bör skapas i bemötandet.

I ett professionellt bemötande är inte enbart relationen viktig utan även arbetsallians för att tillsammans kunna sträva mot en förändring av livsvillkoren för klienten. Eide och Eide (2006:106) beskriver tillvägagångssättet för att uppnå arbetsallians och menar att det handlar om stödgivarens förmågor att förstå och vara lyhörd inför klienten. Vi menar att ansvaret därför ligger hos socialsekreteraren för att relation och arbetsallians ska uppstå, eftersom hen besitter en högre maktposition.

När kvinnan möter socialtjänsten sker mötet enligt Barbro Lewin (2011:22-25) i en ojämlik situation, bemötandet formar en maktrelation där individen möter myndigheten. Socialsekreteraren bör därmed vara medveten om det ansvar som följer den professionella positionen (ibid.). Emma beskriver hur hon ser på sin roll och berättar;

“Jag försöker att inte inta den där maktpositionen, för det skrämmer ju många. Samtidigt som man har en maktposition som socialsekreterare, men att man försöker neutralisera den något i mötet. När man märker att någon är väldigt nervös så försöker jag tona ned min roll.”
(Emma)

Det Emma beskriver tolkar vi vara hens sätt att i mötet med klienter flytta fokus från den makt hen sitter på och i samma process försöka inge förtroende och tillit. Detta förfarande kan ge stöd åt det Blennberger (2013:33) beskriver om hur klangen i rösten spelar en avgörande roll för skapandet av ett gott bemötande och locka fram tillit hos klienten.

Ett gott bemötande kan i ett längre perspektiv leda till att en relation uppstår, vilken blir av stor vikt i arbetet med just våldsutsatthet. En bra relation kan dels vara till hjälp för att klienten ska våga berätta om våldet, men den har också stor betydelse för att socialsekreteraren ska kunna erbjuda rätt hjälp. Vi kommer därför nu att behandla relationens betydelse.

7.2.1 Relationens betydelse

Utifrån vårt material tolkar vi att relation utgör ett undertema till bemötande eftersom det är ur bemötandet som relationen kan uppstå samt att vägen till stöd och hjälp går via diverse relationer. Relationer berör här inte endast de som skapas mellan socialsekreteraren och

klienten, utan innefattar även de relationer dessa kvinnor bygger upp med exempelvis återkommande vårdpersonal eller personal som finns tillgänglig på boenden, på daglig verksamhet etc. Samtliga intervjupersoner var övertygade om att långvariga kontakter likt de ovan exemplifierade har stor betydelse både vid identifiering av våld men också som en del av lösningen på att stoppa våldet.

Anna uttrycker hur dessa kvinnor kan bygga upp ett förtroende för dem de möter dagligen inom olika utförarverksamheter såsom personal på boenden eller personal inom daglig verksamhet enligt följande utsaga;

“Vi som socialsekreterare ska inte vara de viktigaste personerna utan det blir utföraren för den insats vi har beviljat som utgör den rollen. Och att det inom verksamheten inte blir flera personer. Så jag tror det är jätteviktigt att det finns en långvarig kontakt för att skapa ett förtroende.” (Anna)

Kim uttrycker en annan erfarenhet än den Anna beskriver. Kim menar på att långvariga kontakter även skulle kunna inbegripa socialsekreterare. Kontakten kan i sin tur avgöra om kvinnan väljer att berätta om sin situation. Kim förklarar detta enligt följande;

“Jag ser långvariga kontakter som oerhört viktiga, relationsbygge är jätteviktigt. I de fall som kvinnor har erkänt för mig att det förekommer våld är i de fall där jag har träffat personerna kontinuerligt och man har byggt upp en relation. Även om den är professionell så känner de att jag tar det här på allvar.” (Kim)

Det Kim beskriver som relationsbygge går att härröra till det Hanssen och Røkenes (2007:220-225) beskriver om att en fungerande kommunikation på längre sikt kan skapa en bärande relation och att kommunikationen på så sätt hålls levande. Utifrån både Annas och Kims utsagor får man en förståelse för att tillit och förtroende är en viktig aspekt för att klienterna ska öppna upp sig. Vi tolkar det likt det Sztompka (1999:24-25) förklarar, att det

hos kvinnorna efter att ha stött på samma personal eller socialsekreterare under en period finner sig en känsla av säker förväntan. Kvinnorna känner ett förtroende för att den som får ta del av deras berättelse kommer ta den på allvar och att deras situation därmed kan förändras. Denna tolkning skulle kunna knytas till det Sztompka beskriver om hur tillit även inbegriper att kunna förutspå en annan persons kommande agerande. Fram till sitt beslut om att våga berätta har de upplevt en osäkerhet gällande framtida konsekvenser av sitt avslöjande, men de har funnit verktyg för att hantera denna osäkerhet då de känner en tillit till personen de berättar för. Detta kan således stödjas utifrån Sztompkas teori om hur tillit uppkommer. Han menar på att tillit handlar om ens förmåga att befinna sig utom kontroll för det som komma skall. Skulle kvinnan däremot inte uppleva förtroende skulle hon eventuellt känna sig hindrad att berätta om sina våldsupplevelser. Detta kan få stöd utifrån Luhmanns teori (2005:9) om att det måste uppstå ett förtroende för att handlingar ska bli möjliga. För att vidga detta resonemang innebär det att om kvinnan upplever en för stor risk med att berätta kommer det som Luhmann (ibid.) förklarar med upplevelsen av osäkerhet att ta över och tillit kommer inte infinna sig. Kvinnan upplever således hinder och avbryts i sin bearbetning med att berätta. På det sättet kommer handlingen bli omöjlig att genomföras.

Susanne beskriver en annan bild av hur kontakter skulle kunna fungera för målgruppen och berättar;

“Det snabba svaret är att det är jätteviktigt men jag uppfattar att det är individuellt. En del personer berättar ju första gången man träffar dem om man ställer frågan och det kan ju ha med funktionsnedsättningen att göra, att man pratar och inte har det filtret. Så jag tror inte att det är ett måste att ha en lång relation men det är klart att det underlättar och det underlättar för oss att kunna hjälpa dem rätt om man har mer kunskap.” (Susanne)

Det Susanne beskriver skulle kunna tyda på att det för klienten inte behöver finnas en etablerad relation för att man ska prata om sin våldutsatthet men hon anser att en relation är betydelsefull för att kunna erbjuda rätt hjälp. Att en etablerad relation bidrar till att kunna ge rätt form av hjälp går att stödja med det Eide och Eide (2006) beskriver; att ha förståelse för

klientens situation och att skapa en arbetsallians är av vikt för att relationen ska ha framgång och för att uppnå förändring i klientens liv. Det blir således svårt att ta klientens våldsutsatthet vidare utan närmare kännedom om hen. Man skulle därmed kunna tolka att en etablerad relation lägger en grund för att stödgivaren ska kunna skapa sig en förståelse och kännedom, vilka blir avgörande för att målgruppen ska kunna få hjälp efter behov. Vidare förstår vi det som att det genom en etablerad relation skapas utrymme för att klienten kan få ett förtroende för stödgivaren. Här blir återigen Luhmanns (2005:9) teori om tillit och misstro gångbar. Han menar på att om tilliten inte övervinner osäkerheten i den sociala interaktionen man ställs inför så kan handlingen inte bli möjlig. Klientens upplevda tillit blir därmed avgörande för att ta upp sina problematiker.

Vi anser även att Susannes uppfattning ger stöd åt den olikhet som finns mellan människor och att funktionsnedsättningen inte behöver bli ett hinder för sin förståelse att man är utsatt för våld. Utifrån ytterligare problematisering tolkar vi att den kvinna som fort i mötet svarar att hen är utsatt för våld eventuellt känner sig sedd eller ser sin chans att berätta om sin situation. Det kan likaså handla om att hens funktionsnedsättning gör att klienten saknar filter.

En annan viktig del av socialsekreterarens roll utöver det goda bemötandet är hur väl hen tillgängliggör hjälp gällande våldsutsatthet. Tillgänglighet är oerhört viktigt för att kvinnorna både ska få tillgång till information samt kunna ta del av hjälp. Eftersom tillgänglighet också är ett av våra teman kommer vi nu att problematisera begreppet nedan.

7.3 Alla ska ha tillgång till hjälp

Flertalet intervjupersoner har definierat hur tillgänglighet är kopplat till deras roll som socialsekreterare. Tillgängligheten beskrivs enligt dem som något de kan styra över.

Kim definierar tillgänglighet enligt följande utsaga;

“Att man ska vara nåbar och det kan ju vara svårt. Jag tänker att är du i en våldsutsatt situation och så når du ingen, du får ingen

hjälp, då kan det säkert kännas väldigt hopplöst. Men visa att man finns där.” (Kim)

Kims uttalande visar att tillgänglighet är ett mångfacetterat begrepp. Dels handlar det om personlig tillgänglighet men vi kan även tolka in att det berör tillgänglighet till hjälp i hens citat. Annas utsaga bekräftar hur tillgänglighet kan innefatta flera aspekter. Hen beskriver det enligt nedanstående;

“Från vår sida här på Socialtjänsten är tillgänglighet hur man framför information och att säkerställa att personen det gäller faktiskt får informationen. Många av våra klienter kanske har en god man eller en förälder som företräder dem, så vi måste se till att personen det rör faktiskt förstår vad det handlar om. Att man gör information så tydligt som det går. Men sen såklart också hur miljön är anpassad.” (Anna)

I den tidigare forskningen beskriver Ballan och Freyer (2017) att målgruppen står inför svårigheter när det gäller tillgång till stödinsatser från samhället på grund av sin isolering, rädsla för gärningspersonen samt risken för brist på anpassad service. Många stödorganisationer kan i mötet med målgruppen inte möta de behov som kvinnorna har. Detta medför således att möjligheten för målgruppen att komma ifrån våldet minskar och skapar hinder. Detta är något som Kim ger exempel på då hen för fram att kvinnojourerna saknar både erfarenheter och kunskaper i att möta kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar och att målgruppen därför inte har tillgång till sådant stöd.

Vi problematiserar tillgänglighet som sammankopplat med intersektionalitet. Förtydligat kan detta förstås utifrån att beroende av vilken maktordning man befinner sig i så har man olika möjligheter att tillgängliggöra sig både information eller fysiska miljöer. Detta kan stödjas utifrån Söder, Hugemark och Grönvik (2016:16). Som vi tidigare har givit exempel på så har en icke funktionsnedsatt kvinna större möjligheter att ta del av olika samhällsarenor eller få sina rättigheter uppfyllda då hen utgör normen för kvinnan i samhället. För målgruppen vi

studerar ter det sig vara så att det inte prioriteras att göra varken information eller miljöer tillgängliga trots vetskapen om deras höga marginalisering. Flertalet av våra intervjupersoner har beskrivit att målgruppen glöms bort och när de kommer på tal finns det en tendens att man inte tar problematiken på allvar. Detta visar på målgruppens underordning i förhållande till andra grupper. Majoriteten av intervjupersonerna framför dock att tillgängligheten till information förbättras och att det idag finns olika sätt att hjälpa målgruppen om de är utsatta för våld. Följaktligen anser vi att tillgänglighet kan anknytas till kommunikation och hur väl man som socialsekreterare kommunicerar hjälpen som finns att tillgå. Blennberger (2013:33-34) framför hur språkbruk och kunskap om personens kommunikationssätt blir avgörande för det professionella bemötandet samt kommunikationen, så att den överensstämmer med målgruppens nivå. Det kan i sin tur leda till att skapa en bättre tillgänglighet för dessa kvinnor.

För att kunna tillgodose tillgängligheten och dess vida innebörd krävs kunskap om målgruppens utsatthet och problematiken som våldet medför. Kunskapen om detta är något som vi anser behöver breddas och är därför ett tema vi undersöker här nedan.

7.3.1 För förståelse krävs kunskap

Kunskap och förståelse har utifrån materialet kommit att utgöra ett samlat undertema då båda enligt intervjupersonerna identifierats utgöra en brist på området. Tillgång till information kan leda till nya kunskaper, både för socialsekreterare men också för målgruppen. Kvinnorna behöver stärka sina kunskaper både gällande om hur våld kan uttrycka sig och hur de kan skaffa sig information om vilket stöd de skulle kunna få från samhället. Det sammansatta temat kommer att analyseras utifrån socialsekreterarnas kunskap och förståelse om målgruppen gällande utsatthet för våld samt förekommande våldsformer.

Samtliga intervjupersoner är medvetna om att våldet mot målgruppen inte endast är av fysisk karaktär, utan att det många gånger är osynligt och är av olika typer. Anna beskriver kunskapsbristen enligt följande;

“Det behövs kunskap. Både hos personal som jobbar med våra klienter men också klienterna själva borde få utbildning i vad våld ens är för att många kanske inte ens

förstår att det de utsätts för inte är ett okej beteende. Så för mig är det viktigt att kunskapen sprids.” (Anna)

Emma förklarar vikten av förståelsen för att våld många gånger är osynligt och berättar;

“Det är viktigt att man har kunskap om att våldet inte alltid syns. Vi behöver bli mer medvetna om vad som är våld, att det bara inte är det här fysiska. Jag har sett mycket ekonomiskt våld mot dessa kvinnor då många av dem kanske inte förstår vad det är som händer. Och för dem som är svårt intellektuellt funktionsnedsatta är det ännu mer förekommande.” (Emma)

Kim menar på att förståelsen och därmed kunskapen idag är för liten. Trots att man som socialsekreterare lär sig att ställa frågor med hjälp av olika verktyg så återstår den övergripande problematiken. Hen förklarar vidare att så länge kunskapen är skral så kan man inte bistå dessa kvinnor med adekvat hjälp. I följande citat förtydligas hens resonemang;

“Det finns en övergripande problematik som man behöver jobba med föra att kunna hänvisa dem rätt. Så även om man tar det på allvar och de blir lyssnade på och inser att det här är fel och kanske hamnar på ett akut kvinnohemsboende så finns det inga långsiktiga lösningar.” (Kim)

Emma lyfter även problematiken med yrkesutövande socialsekreterares brist på kunskap och förståelse för målgruppen och uttrycker det enligt följande;

“Jag skulle säga att det handlar mycket om kunskap och förståelse för målgruppen, det ställs höga krav på dem, hur man förmedlar beslut eller kommunicerar en utredning. Det är viktigt att ha med sig att det är ett svårt språk vi skriver på, även om man försöker skriva så

tydligt som möjligt så kan det vara en person som har svårt för att läsa eller förstå det som står.” (Emma)

Det Emma lyfter i citatet tycker vi tydligt går att sammankoppla med det Blennberger beskriver gällande professionell kommunikation (2013:33-34). För att kunna bedriva en god professionell kommunikation måste man möta klienten på dennes nivå avseende språkbruk. Att en myndighet väljer att använda sig av svårtydda termer och krångliga meningar som därefter ska läsas av målgruppen anser vi inte uppfyller kravet på en professionell kommunikation. Socialsekreterare ska vara där för sina brukare, de ska hjälpa dem till ett bättre liv men frågan är om man blir hjälpt när man inte ens förstår innebörden i det beslut man omfattas av. Vi menar att deras arbetssätt därför blir kontraproduktivt och att klienten blir exkluderad.

De ovanstående utsagorna bekräftar även det Freyer (2018) tar upp i sin avhandling om just den bristande kunskapen som råder om erfarenheterna av våld hos målgruppen. Freyer menar på att vägen ur våldsamma relationer bottnar i kvinnornas egenmakt vilket man förstår blir omöjligt när kunskapen i många fall inte finns hos kvinnorna själva och där den utomstående hjälpen är minimal.

Information gällande våld har kommit att bli mer tillgänglig för klienter, dock gäller det endast för vissa av stadens socialtjänstkontor. Kim förklarar att arbetet går framåt och berättar;

“Till den som är våldsutsatt delar vi ut foldrar med information om vad man kan göra. Om det är någonting som vi vet om får man även en handläggare i våld-i-nära-teamet, vilka dessutom har jour och kan nås utöver vanligare arbetstider.” (Kim)

Susanne berättar att socialtjänsten många gånger blir den myndighet som kan erbjuda stöd för målgruppen och att man på hennes arbetsplats tar hjälp av olika kommunikationsstöd;

“Vi jobbar med Bildsamt¹ som även finns gratis på nätet för alla, så en sak är ju att sprida det. Det behöver man ingen utbildning för att använda, alltså där kan man plocka bilder och sätta ihop eget utifrån vem man möter och därifrån kunna ge information utifrån deras nivå men då måste man vara här och träffa oss.” (Susanne)

Det Susanne poängterar är att tillgängligheten kan öka om man väljer ett tillvägagångssätt som når fram till klienter och möter dem på deras nivå. En ökad tillgänglighet och kompetens för god kommunikation ger möjlighet till en stabil relation byggd på tillit och förtroende. Detta leder i sin tur till att fler människor kan få hjälp i sin utsatta livssituation.

Genom att sammanväva vår empiri tillsammans med vår teoretiska referensram har vi kunnat dra kopplingar mellan det som sker i praktiken och teorierna som stödjer detta.

7.4 Slutsatser

Sammanfattningsvis har vårt material genererat i flertalet slutsatser. Den enligt oss viktigaste av dessa är hur konventionen om de mänskliga rättigheterna för personer med funktionshinder inte efterlevs. I artikel sex i konventionen gällande diskriminering av kvinnor med funktionsnedsättning beskrivs hur kvinnor ska ha möjlighet att utvecklas fullt ut. Konventionsstaterna ska även ta till alla rationella insatser för att kvinnor ska erhålla sina mänskliga rättigheter. Våra vittnesmål kan styrka att detta inte uppfylls. En annan viktig slutsats är den uppenbara ojämlikheten som råder för målgruppen. Ojämlikheten skapar orättvisor. Samtliga av våra intervjupersoner har framfört hur målgruppen inte tas på allvar, hur de underprioriteras samt undervärderas i sin utsatthet jämfört med kvinnor utan intellektuella funktionsnedsättningar. Den tredje innebär att kvinnorna inte erhåller en likvärdig behandling gällande eventuell våldsutsatthet när de möter socialtjänsten eftersom kunskapen skiljer sig mellan socialsekreterarna. Idag är kunskapen större gällande våld mot målgruppen än tidigare vilket borde inbegripa att målgruppen ska leva under bättre förhållanden. Vi tycker därför att ojämlikheten är större idag än någonsin tidigare eftersom att

¹ Ett kommunikationshjälpmedel i form av bilder

vetskapen om våldet finns men åtgärder saknas. Detta leder oss in i vår fjärde slutsats som är den ökade medvetenheten hos socialsekreterare om målgruppens utsatthet. Vi menar att socialsekreterare idag är väldigt medvetna om utsattheten och barriärerna som följer, men att det trots det inte sker tillräckliga förbättringar för att tillgodose alla behov som finns. Detta menar vi är en paradox, då ökad medvetenhet bör hänga samman med förbättrade livsvillkor.

Vår femte och sista slutsats är att det förebyggande arbetet behöver stärkas markant. Efter samtal med våra intervjupersoner uppdagas det att socialtjänsten inte verkar för allas rätt. Vi kan dock se att det förebyggande arbetet går framåt. Ett tydligt exempel är hur man mer och mer arbetar med samverkan mellan socialtjänst och andra instanser. Detta är dock inte något som sker i alla stadsdelar. Vi menar att förebyggande är avgörande för att det ska ske någon förändring.

8. Diskussion

Vårt syfte med studien var att undersöka våld i nära relationer mot dubbelt utsatta kvinnor. Vi hade också för avsikt att undersöka socialarbetares erfarenheter vad gäller socialtjänstens stödinsatser vid våldsutsatthet. Slutligen ville vi utreda hur socialarbetare aktivt arbetar för att förebygga våld på samhällsnivå och i direktarbetet med klienter. Med hjälp av vår empiri och analys har vi uppnått syftet med vår studie och vi kommer att diskutera våra frågeställningar med respektive resultat nedan.

Våra slutsatser förvånade oss inte då vi redan vid ett inledande skede och i skapandet av syfte och frågeställningar insåg att målgruppens möjligheter till ett fullgott liv inte är tillräckliga.

I vårt avsnitt om tidigare forskning kunde vi konstatera att kunskapsläget är begränsat. Detta är något som följde med oss genom hela studien och även in i intervjuerna, vilka kunde bekräfta att den bristande kunskapen även råder ute i praktiken. Då vi tidigare konstaterat att kunskap krävs för förståelse så leder det oss in på vår första forskningsfråga som löd enligt följande: *Vad är socialarbetares upplevelser av hur det samhällsliga stödet ser ut för våldsutsatta intellektuellt funktionsnedsatta kvinnor?*

Empiri och analys visar att samtliga socialarbetare vi intervjuat delade upplevelsen om att det samhällsliga stödet brister på flera sätt. För oss blev avsaknaden av en fast rutin för att ställa våldsfrågor den mest tydliga indikationen på hur samhället inte uppfyller sitt ansvar att ge

stöd åt målgruppen. Om man inte ens ställer frågan kommer man aldrig komma fram till hur stödet bör se ut. Den dubbla utsattheten blir återigen tydlig eftersom målgruppen osynliggörs och marginaliseras. Här synliggörs det intersektionella perspektivet tydligt.

Det råder än idag en varierande kunskap både kring våld generellt bland personer med funktionsnedsättningar samt om målgruppens utsatthet. Vi har även kunnat konstatera att tillgängligheten till information för målgruppen varierar över de stadsdelar vi haft insyn i. Exempelvis arbetar man i vissa stadsdelar med bildstöd för att så långt det går möta målgruppen på rätt nivå, medan man i andra stadsdelar fortfarande inte verkar förstå allvaret i att tillgänglighet gäller alla oavsett funktionsnedsättning. Denna diskussion banar väg för vår andra forskningsfråga som löd; *Hur arbetar socialarbetare aktivt med att stärka tillgänglighet och kommunikation av stödinsatser till kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar?*

De flesta av våra intervjupersoner har kunnat intyga om att man på deras arbetsplatser inte arbetar aktivt för att stärka tillgänglighet samt kommunikation av stödinsatser till målgruppen. Här reflekterar vi att det intersektionella perspektivet tydliggör hur målgruppen är undertryckt. De arbetsplatser som har ett varierat sätt att kommunicera ut information på verkar ha nöjt sig med det medans de eldsjälarna som vi talat med arbetar aktivt med att bredda möjligheterna att nå fram till målgruppen. Tillgänglighet är ju dock ett begrepp som definierats på olika sätt hos våra intervjupersoner. Vissa menade att tillgänglighet var något man själv kunde styra över och riktade begreppet mot sig själv som socialsekreterare medan andra tyckte att det handlade mer om spridning av information och fysisk framkomlighet. Om man står för den sistnämnda definitionen så fanns ett mycket konkret exempel på en av arbetsplatserna vi besökte; att besöksrummen byggs om och blir större för ökad fysisk tillgänglighet. Detta ser vi som mycket positivt och som ett framåtsträvande sätt att tillgängliggöra rummet för exempelvis rullstolsburna klienter. För vår målgrupp var det dock undermåligt med aktiva förbättringar, där var de konkreta exemplen betydligt färre. Sammanfattningsvis kan vi fastställa att man på organisationsnivå inte arbetar aktivt för att stärka tillgängligheten för kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar, men att enskilda personer gör sitt yttersta för att deras verksamhet ska komma framåt i utvecklingen. Det inger hopp för framtiden och vi känner oss tacksamma att vi fått samtala med dessa.

Vår tredje forskningsfråga lyder; *Vilka styrkor respektive begränsningar upplever socialarbetare att det förebyggande arbetet idag har för målgruppen kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar?*

En av de styrkor som framhålls bland socialarbetarna är kraften hos de s.k eldsjälarna. Det är tack vare dem som arbetet med målgruppen har kunnat röra sig framåt, även om det går långsamt. En ytterligare styrka menar vi på är hur en av stadsdelarna arbetar med samverkan mellan socialtjänsten och andra omsorgsenheter såsom BVC och MVC. Ett framgångsrikt sådant arbete visar tydligt hur man kan arbeta förebyggande mot våld och något vi tycker att fler stadsdelar bör anamma.

Vi har kunnat identifiera flertalet begränsningar gällande det förebyggande arbetet. Vi har förstått att överbelastning, motsträvighet samt regeln om att inte utreda mer än det som är nödvändigt sätter käppar i hjulet för att kunna bredda och utveckla det förebyggande arbetet. Överbelastning och motsträvighet är företeelser som förekommer hos socialsekreterarna. Flertalet känner idag att de har för mycket på sitt bord och att lägga till ytterligare en aspekt i utredningsarbetet tänker vi medför både mer arbete och ett större svåruppnåeligt ansvar.

Bristen på kunskap utgör återigen en begränsning för arbetet med målgruppen. Som vi tidigare nämnt så finns ingen rutin på att ställa frågor om våld till dessa kvinnor - trots att det nu är känt att de här kvinnorna är särskilt utsatta. Man talar om mäns våld mot kvinnor, men där stannar det och går inte djupare in på vilken typ av kvinna som drabbas av våldet. Utifrån det intersektionella perspektivet blir det tydligt hur personen utifrån kön och funktion rangordnas och tilldelas olika maktordningar. Förtydligat innebär det att en kvinna utan funktionsnedsättningar överordnas en kvinna med funktionsnedsättning. Den särskilda utsattheten bör vara ett incitament på att lyfta frågorna om våld. Det faktum att många våldsformer förekommer gör att det kanske inte ens behöver vara frågor som är direkt riktade mot våld för att identifiera eventuellt våld. Kanske räcker det med frågor om hur vardagen ser ut efterföljt av följdfrågor om människor i personens omgivning.

Vi har i analysen framfört att våldet är vanligare än man tror. Detta får oss att förstå hur brådskande det är för att få fram en fungerande rutin och öka medvetenheten kring att förebyggande arbete kan vara avgörande.

Vi har utifrån vår empiri kunnat konstatera att arbetet med att främja målgruppen inte sker jämlikt, man har därmed olika möjligheter till hjälp beroende på var man bor i staden. Detta

visar på en tydlig ojämlikhet. Ojämlikheten kan i ett längre perspektiv leda till allvarliga konsekvenser, det handlar inte endast om vem som får stöd och inte. I stället handlar det om stora skillnader i hälsa - ojämlikheten skadar och kan leda till död. Att inte tillgängliggöra hjälpinsatserna kan i ett vidare perspektiv inte garantera för rättssäkerheten. Kommunen har som vi tidigt i denna uppsats tagit upp ett övergripande ansvar att stötta de kvinnor som är utsatta för våld och vi kan med vår studie peka på att detta inte görs. Det anser vi visar på bristande ansvarstagande och är under all kritik. Ansvaret ligger inte på socialsekreterarna själva utan en förändring bör ske på organisationsnivå, om inte ännu högre. Varför det inte redan har gjorts har varken vi eller våra intervjupersoner något säkert svar på och inte heller har vi lyckats finna det i någon tidigare forskning. Vi kan se att både staten och arbetsgivarna bär på ett tungt ansvar. För arbetsgivarna ligger ett ansvar på att vidareutbilda sina anställda samt se till att deras kompetens ligger på rätt nivå. Utvecklingen av professionen är enligt flera av våra intervjupersoner något som går trögt. Vad gäller statens ansvar är det av vikt att nämna att funktionshinder under år 2019 fortfarande inte finns som obligatorisk kurs inom socionomprogrammet, vilket vi uppfattar som en bidragande orsak till att ett stort antal socionomer har bristande kunskaper om vad funktionshinder innebär och vilka svårigheter det medför. Samtidigt inkluderas det inom programmet ingen utbildning gällande våld, våldsförmer och problematikerna som medföljer. Vi tänker att möjligheten att kunna identifiera problem inte kommer infinna sig om man inte vet vad man ska titta efter. Det blir således inte konstigt att man idag fortfarande har undermåliga strategier och bristande kunskaper kring målgruppen gällande våld. Vi påtalar att kunskap är avgörande för att arbetet ska kunna utvecklas. Kunskaper kan lösa hur man identifierar våld, hur behoven ser ut samt hur man ska arbeta förebyggande. Det finns flera områden som behöver förbättras för att kunna påpeka att Sverige följer konventionen om de mänskliga rättigheterna för personer med funktionshinder. Om de nämnda kunskapsluckorna åtgärdas menar vi att man så småningom kommer uppfylla konventionens krav på detta området. Om området däremot inte utvecklas har vi svårt att se hur Sverige kan påstå sig stötta konventionen. Det skulle också leda till en större ohälsa där kvinnornas liv är i fara och således en orättvisa som under inga omständigheter kan försvaras. Vi har även vår studies begränsning i beaktande när vi reflekterar över detta. Vår studie sträcker sig enbart över ett litet geografiskt område, men vi har under studiens gång förstått att problematiken både är rikstäckande och sträcker sig långt

utanför landets gränser. Det visar på att problematiken är av en väldigt allvarlig grad och att åtgärderna är brådskande.

8.1 Framtida forskning

Ramen för vår uppsats har krävt flertalet avgränsningar. Tiden vi haft till vårt förfogande har inneburit att vi inte fått möjligheten att undersöka aspekter vi varit intresserade av. Vi hade till en början en önskan om att fördjupa oss i hur kvinnojourer arbetar med tillgänglighet. Vi fick till oss att kvinnor med funktionsnedsättningar inte kunde utnyttja denna resurs på grund av den bristande kunskapen hos deras personal. Vi menar därför att detta skulle vara något att undersöka vidare i framtida forskning. Det finns dessutom flertalet frågor som vi ställt oss under processen med studien som vi inte lyckats besvara.

En fråga vi ställer oss efter att vi arbetat med studien är varför det saknas forskning. Vi har kunnat se att det finns forskning på våld i nära relationer och funktionshinder men långt ifrån lika rikligt där båda dessa ämnen är problematiserade tillsammans. Den forskningen som finns är mestadels statistik som uppdateras då och då. Trots att vi har kunskap om att målgruppen är särskilt utsatt så utreds ännu inte våld i nära relationer bland funktionsnedsatta personer, vilket reproducerar marginaliseringen av målgruppen. Vi anser det undermåligt att ständigt bevisa samma sak utan att göra något åt denna problematik. En rekommendation för framtida forskning blir därför att utveckla den linje vi problematiserat vidare och gå djupare på kvinnojourers tillgänglighet. En infallsvinkel som för oss studenter inte är etiskt försvarbar är att utgå från klientperspektivet. Klientperspektivet är viktigt för framtida forskning då det är de som drabbas av kunskapsbristen. Den 1 januari 2020 blir Barnkonventionen lag. Vi anser därför att vidare forskning bör beakta barnperspektivet, eftersom det finns barn med funktionshinder som utsätts för våld samt barn som bevittnar våld vilket gör dem till brottsoffer.

8.2 Vetenskapsteoretisk reflektion

Vi har fått ta del av rikligt med tyst kunskap som socialsekreterare bär på. Den kan vara svår att verbalisera men det vi kunnat utröna är att den består av en vetskap om den utbredda ojämlikheten samt våldets förekomst och uttrycksformer. Socialsekreterarna vet mer än vad

de kan ge uttryck för. Tyst kunskap kan vara kunskaper som förmedlas över tid och kan ske omedvetet. Utöver det så har det genererats andra kunskaper ur vår studie. Under författandet av studien har vi upprepade gånger skrivit om hur man kan *förstå* olika företeelser, alltså inte enbart hur vi intellektuellt begriper dem. Det är alltså hermeneutisk kunskap som på så vis har genererats (Thurén 2019:110). Studien har även genererat praktisk kunskap i hur man som socialsekreterare kan gå tillväga för att uppmärksamma våld och ställa frågor om det. Vi har behandlat ämnet om hur frågan inte behöver vara riktad direkt mot våld. Frågorna kan handla om livssituationen i övrigt vilket vi tror gör en socialsekreterare mer benägen att förebygga våld och på så vis har vi tagit fram kunskap om hur man som enskild professionell person kan vara till hjälp. Vi reflekterar över om det går att bli en fullbordad socialsekreterare där hen kan nå en kunskaplig mättnad. Denna reflektion har kommit till utifrån det vi kunnat identifiera som ständig kritik om att socialtjänsten brister. Vi anser att kunskap är dynamiskt och alltid förnyas. Kunskap som gällde förr är i många fall irrelevant nu. Trots lång arbetslivserfarenhet som socialsekreterare innebär inte alltid att hen besitter mer kompetens utifrån en epistemologisk synpunkt.

8.3 Slutord

Till sist vill vi ödmjukast tacka våra intervjupersoner som bidragit med många kloka ord och insikter. Utan dem hade vår studie inte varit genomförbar. Vårt tack går också till Funktionsrätt Göteborg som gav oss stor inspiration. Vi vill även tacka vår engagerade handledare Jörgen Lundälv, tack för din vägledning och ditt tålamod.

Tack!

Referenser

Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen. 1. uppl. (2010). Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK)

Ballan, MS. & Freyer, MB. (2017) Supporting female survivors of intimate partner violence with disabilities: Recommendations for social workers in the emergency department. *Social work in health care*, 56:10, 950-963.

Barron, Karin (2016) Kön och funktionshinder. I: Söder, Mårten & Hugemark, Agneta (red.) (2016). *Bara funktionshindrad?: funktionshinder och intersektionalitet*. 2. uppl. Malmö: Gleerups Utbildning

Blennberger, Erik (2013). *Bemötandets etik*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 3 Stockholm: Liber

Cresso, Denise & Hammersjö, Anjelica & Kristensen, Kerstin (2012). *Kvinnor med funktionsnedsättning på kvinnojour*. Bräcke diakoni

de los Reyes, Paulina. & Mulinari, Diana. (2005). *Intersektionalitet*. Malmö: Liber

Diskrimineringsombudsmannen (2019).

[<https://www.do.se/om-diskriminering/skyddade-diskrimineringsgrunder/funktionsnedsattning-som-diskrimineringsgrund/> Hämtat: 2019-10-21].

Eide, Tom & Eide, Hilde (2006). *Kommunikation i praktiken: relationer, samspel och etik inom socialt arbete, vård och omsorg*. 1. uppl. Malmö: Liber

Eskilstuna Kommun (2019).

[<https://www.eskilstuna.se/omsorg-och-stod/familj-barn-och-ungdom/stod-till-foraldrar/servi ceinsatser---rad-och-stod-utan-registrering-hos-socialtjansten-/v.i.p---viktig-intressant-person .html> Hämtat: 2019-11-12].

Feltner, C., Wallace, I. & Berkman, N. (2018) Screening for intimate partner violence, elder abuse, and abuse of vulnerable adults. *Jama network*, 320:(16), 1688-1701.

<https://jamanetwork.com/journals/jama/fullarticle/2708120>

Freyer, Molly. (2018). *Searching for a way out: A qualitative study of experiences of intimate partner violence among women with disabilities*. New York university: Proquest.

Hague, Gill & Mullender, Audrey & Thiara, Ravi K (2011) *Losing out on both counts: disabled women and domestic violence*. *Disability & Society*, 26:6, 757-771.

Isdal, Per (2017). *Meningen med våld*. Andra upplagan Stockholm: Gothia Fortbildning AB

HIL.se (2019). *Assistans för livskvalitet*.

[<https://www.hil.se/om-hil/vår-historia-26082878> Hämtat: 2019-10-29].

Jacobsen, Dag Ingvar & Thorsvik, Jan (2008). *Hur moderna organisationer fungerar*. 3., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Kristensen, Kerstin (2010) *Dubbelt utsatta damer? En studie om mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning*. HT10-IPS-02 PDA161. Göteborgs Universitet.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Kvinnojour-ada.nu (2018). Dubbel utsatthet.

[<https://www.kvinnojouren-ada.nu/dubbel-utsatthet/> Hämtat: 2019-10-29]

Lewin, Barbro (2011). *För din skull, för min skull eller för skams skull?: om LSS och bemötande*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Lindqvist, Rafael (2012). *Funktionshindrade i välfärdssamhället*. 3. [aktualiserade] uppl. Malmö: Gleerup

Luhmann, Niklas (2005). *Förtroende: en mekanism för reduktion av social komplexitet*. Göteborg: Daidalos

Mattsson, Tina. (2015). *Intersektionalitet i socialt arbete: Teori, reflektion och praxis*. Malmö: Gleerups

Montefusco, Maria (2016). *When society does not see, hear or understand*. Nordic centre for welfare and social issues.

Myndigheten för delaktighet (2017). *Mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning*.

Nationalencyklopedin (2019). *Förebygga*
[<https://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/f%C3%B6rebygga> Hämtat: 2019-11-25].

Nationalencyklopedin (2019). *Tillgänglighet*
[<https://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/tillg%C3%A4nglig> Hämtat: 2019-11-25].

Nilsson, Lotta & Westlund, Olle (2007). *Våld mot personer med funktionshinder*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ) Tillgänglig på Internet:
http://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800010148/2007_26_vald_mot_personer_med_funktionshinder.pdf

Regeringskansliet (2008). *FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.
[<https://www.regeringen.se/contentassets/0b52fa83450445aebbf88827ec3eecb8/fns-konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning-ds-200823> Hämtat: 2019-10-09].

Regeringskansliet (1980). *FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor*.
[<https://www.regeringen.se/contentassets/5089ba4f2402492a975b70eae43bbc5e/konvention-om-avskaffande-av-all-slags-diskriminering-av-kvinnor-so-19808> Hämtat: 2019-10-09].

Røkenes, Odd Harald & Hanssen, Per-Halvard (2007). *Bära eller brista: kommunikation och relationer i arbetet med människor*. 1. uppl. Malmö: Gleerups Utbildning AB

SFS 1993:387. *Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade*. Stockholm: Socialdepartementet.

SFS 1998:204. *Personuppgiftslagen*. Stockholm: Socialdepartementet

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Stockholm: Socialdepartementet.

Socialdepartementet (2019). *Svar på frågor från FN-kommittén om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Regeringskansliet

Socialstyrelsens termbank (2019) *Funktionshinder*
[<https://termbank.socialstyrelsen.se/> Hämtat: 2019-11-25].

Socialstyrelsens termbank (2019) *Funktionsnedsättning*
[<https://termbank.socialstyrelsen.se/> Hämtat: 2019-11-25].

Sztompka, Piotr (1999). *Trust: a sociological theory*. Cambridge: Cambridge University Press

Sällan sedda: utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning. (2011).

Stockholm: Socialstyrelsen

Tillgänglig på Internet:

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18415/2011-9-6.pdf>

Söder, Märten & Hugemark, Agneta (red.) (2016). *Bara funktionshindrad?: funktionshinder och intersektionalitet*. 2. uppl. Malmö: Gleerups Utbildning

Thurén, Torsten (2014). *Källkritik*. 3., [rev. och omarb.] uppl. Stockholm: Liber

Thurén, Torsten (2019). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Upplaga 3 Stockholm: Liber

Torgny, Karin (2008). *Dubbelt utsatt: om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning*.
Göteborg: Bräcke diakoni

Vetenskapsrådet (2002). Vetenskapsrådets forskningsetiska principer
[<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> Hämtat: 2019-10-28].

Muntlig källa

Sonderande möte med Funktionsrätt Göteborg 2019-10-09

Skriftlig korrespondens

Denise Cresso per e-mail 2019-10-10

Bilagor

Bilaga 1 - Informationsbrev

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

2019-10-16

Informationsbrev

Förfrågan om medverkan i intervju

Tillgänglighet och förebyggande arbete för kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar

Hej!

Vi heter Ann Ljunggren och Julia Lundström och är studenter på socionomprogrammet vid Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet. Just nu skriver vi vår kandidatuppsats i ämnet våld i nära relationer om målgruppen kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar.

Syftet med vår studie är att undersöka socialarbetares erfarenheter med fokus på socialtjänstens stöd gällande våld i nära relationer mot målgruppen, där stöd innebär hjälpinsatser samt tillgång till information. Därutöver önskar vi undersöka om och hur socialarbetare arbetar förebyggande i denna problematik. Vi avser att studera såväl direktarbete med människor samt förebyggande arbete på samhällsnivå.

Med anledning av detta önskar vi intervjua Dig i ämnet och samtala om dina upplevelser av stöd och dess tillgänglighet för vår målgrupp samt dina erfarenheter av och förslag på förebyggande arbete för målgruppen. Dina erfarenheter och din kunskap är mycket värdefull för vår studie! Intervjuerna kommer att vara underlag för vår uppsats där syftet är att kartlägga vilket befintligt stöd som finns idag samt hur detta går att utveckla i framtiden.

Medverkan i studien är frivillig och kan när som helst avbrytas - utan att ange orsak.

Vi följer vetenskapsrådets etiska principer om etiskt tillvägagångssätt.

Vi garanterar er och er enhet anonymitet till största möjliga mån utifrån en etisk aspekt.

Informationen som samlas in kommer att användas i studien men enbart behandlas av oss som genomför studien. Ni har möjlighet att tillhandahålla ett exemplar av färdigställd uppsats.

Vi önskar intervjua 5-7 personer i enskilda intervjuer och helst i vecka 43 (21-25 oktober 2019).

Vi beräknar att intervjun kommer ta max en timme.

Vi kommer tillsammans planera tid och plats för intervjuerna.

Om ni har frågor är ni välkomna att kontakta oss eller vår handledare på nedanstående uppgifter.

Julia Lundström, guslunjuc@student.gu.se

Ann Ljunggren, gusljuang@student.gu.se

Jörgen Lundälv, 031-7865795, jorgen.lundalv@socwork.gu.se

Väl mött! Julia Lundström & Ann Ljunggren

Bilaga 2 - Samtyckesblankett

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

2019-10-16

Samtyckesblankett

Skriftligt, informerat samtycke till medverkan i kvalitativ intervjustudie i ämnet; Tillgänglighet och förebyggande arbete för kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar

Jag intygar härmed att jag informerats om uppsatsens syfte och hur informationen jag lämnar kommer att behandlas. Jag har även fått information om att mitt deltagande i studien är frivilligt och att jag - när jag vill - kan avbryta min medverkan i studien utan att ange orsak. Jag samtycker härmed till att delta i denna intervju som handlar om samhälleliga insatser vid våld i nära relationer, samt insatsernas tillgänglighet för kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning och förebyggande arbete.

Ort/Datum/År

Namnunderskrift

Namnförtydligande

Studenter:

Julia Lundström

Ann Ljunggren

Göteborgs universitet

Handledare: Jörgen Lundälv

Bilaga 3 - Intervjuguide

Bakgrundsfrågor

- Vilken utbildning har du?
- Har du vidareutbildning?
- Vilken typ av tjänst har du och typ av anställning?
- Hur länge har du arbetat inom socialtjänsten?
- Hur länge har du arbetat på nuvarande arbetsplats?
- Varför valde du att jobba här?

Stöd

- Vad handlar stöd och bemötande om för dig?
- Vad är ett gott bemötande när det handlar om att möta en kvinna med en intellektuell funktionsnedsättning?
- Vad tänker du om det stöd som finns idag här på socialtjänsten för de här kvinnorna?
- Vad tänker du fungerar bra, och vad i befintligt stöd behöver förbättras?
- Vilka befintliga insatser anser du är avgörande?
- Hur viktiga tror du att långvariga kontakter (t.ex. Socialtjänst, vården etc) är för individens möjlighet till
 - 1) exponering av problemet och
 - 2) möjlighet till hjälp är?
- Och vad är ditt förslag för att nå mörkertalet?

Tillgänglighet

- Vad är tillgänglighet för dig?
- Som intellektuellt funktionshindrad, hur ska man enkelt få tillgång till information om stöd? Ge exempel.
- Som drabbad, hur ska man enkelt nå hjälp?
- Finns det någon medveten plan för hur man ska nå ut till de här kvinnorna?
- I vilken utsträckning upplever du att ni arbetar aktivt för att stärka tillgänglighet och kommunikation av stödinsatser till dessa kvinnor? Om ej, vad beror det på att ni inte arbetar aktivt? Ge exempel.

Förebyggande arbete

- Vad är förebyggande arbete för dig? Kan du ge exempel?
- När blir förebyggande arbete aktualiserat? Kan du ge exempel?
- Vilka styrkor respektive begränsningar upplever du att det förebyggande arbetet idag har för målgruppen? Ge exempel.

Om förebyggande arbete inte förekommer

- Om ni skulle börja jobba förebyggande, hur skulle det se ut enligt dig? Ge exempel.
- Vad är viktigt att tänka på?
- Forskningen reproduceras och det tillkommer inget nytt, mest statistik som varierar. Trots att vi har kunskaper om vilka som är särskilt utsatta när det kommer till våld så har man fram till nyligen inte utrett våld bland funktionshindrade inom socialtjänsten. Varför tror du att det tar sån tid?
- Har vi glömt något, är det något du vill lägga till eller saknar?